

**2 AYLIK
DERGİ**

YENİDEN TÜRK DİLİ DERGİSİ

YIL : 4 CİLT : 4 SAYI: 22 MAYIS - HAZİRAN 2021

SENCER KARACALIOĞLU

Prof.Dr.ÖMER DEMİRCAN

Doç.Dr.OKAN BABA

Prof.Dr.SÜREYYA ÜLKER

NURAY GÖK AKSAMAZ

Prof.Dr.YILDIZ TÜMERDEM

TUNCA TÜNAY

YILMAZ ÇONGAR

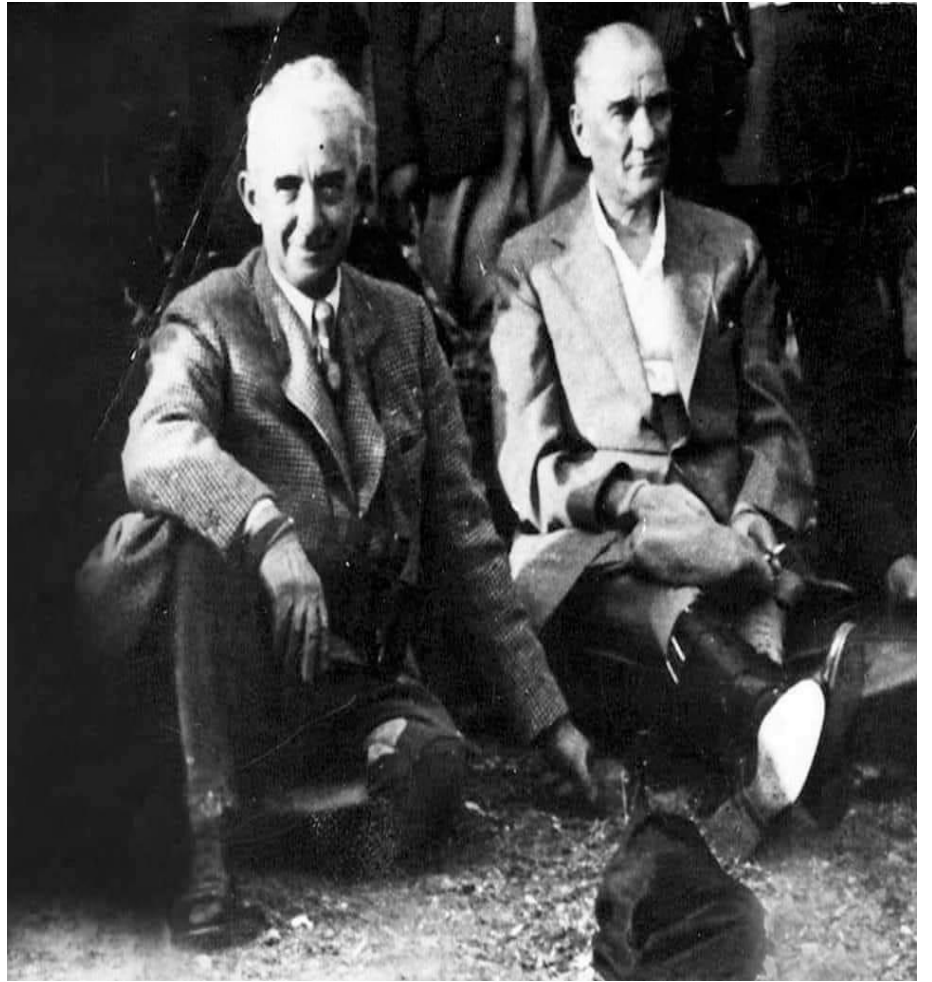
HASAN AKARSU

TURGUT ACAR

MERTCAN KARACAN

TÜRKAY KORKMAZ

HİKMET KURTER

NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE

YTDD

İÇİNDEKİLER

YENİDEN TÜRK DİLİ DERGİSİ Yıl: 4 Sayı: 22 MAYIS — HAZİRAN 2022

Sencer Karacalıoğlu	Ulus Devlet (IV)	01- 03
Prof. Dr. Ömer Demircan	Güneşi Doğuran Matematik	04-07
Doç.Dr.Okan Baba	Garganua	08-10
Prof Dr.Süreyya Ülker	Al Döngel	11-14
Nuray Gök Aksamaz	Arife Kalender Şiirinde Kadın,Gül ve...	15-20
Yusuf Çotüksöken	Anksiyete	21-22
Prof.Dr.Yıldız Tümerdem	Yolcu Yolunda Gerek	23
Tunca Tünay	19 Mayıs Öz Eleştiri	24-25
Hasan Akarsu	Bir Nefes Gibi,Orhan Veli,Yağmurdan Sonra	26-28
Turgut Acar	Penguen Oteli	29-33
Yılmaz Çongar	Günlerin Getirdikleri M.Güner Demiray	34-35
Mertcan Karacan	Koku	36-39
Ecem Nur Toplar	Normalleştirilen Mağduriyetler	40-41
Hikmet Kurter	Merak	42-47

ŞURADAN BURADAN

SENCER KARACALIOĞLU

ULUS DEVLETİ KURMA VE GELİŞTİRME SÜRECİNDE CUMHURİYET HALK PARTİSİ (IV)

Cumhuriyet Halk Partisinin 1938 öncesi toplanan son kurultayı, 1935 yılında yapılan 1V. Kurultayıdır. Bu yazımda, 1927,1931.1935 Kurultaylarının özellikle eğitim konusundaki kararlarına değinerek, Atatürk'ün yaşadığı dönemdeki Kurultaylar ve alınan kararlar konusuna son bir değerlendirmeye son vereceğim.

14.Mayıs.1935 tarihinde toplanan IV. Kurultayınca onaylanan Parti programının Giriş başlıklı bölümünde, Partinin ana fikirlerinin, devrimin başına ve akışına bağı belirlenmiştir. Buna göre:

“Cumhuriyet Halk Partisinin programına temel olan ana fikirler,Türk devriminin başlangıcından bu güne kadar yapılmış olan işlerle, yalın olarak ortaya konmuştur.

Bundan başka, bu fikirlerin başlıcaları, 1927 yılında Parti Kurultay'ınca da kabul olunan tüzüğün genel esaslarında ve Genel Başkanlığın, aynı Kurultay'ca onanmış olan bildiriğinde(bildirgesinde) ve 1931 Kamutay(Büyük Millet Meclisi) seçimi dolayısıyla çıkarılan bildirikte saptanmıştır.

Yalnız birkaç yıl için değil, geleceğı de kapsayan tasarılarımızın (tasavvurlarımızın /kılıklandırmalarımızın) ana hatları burada, toplu olarak yazılmıştır.

1935 Programının Birinci Kısım ara başlığı öncesinde “KEMALİZM, Partinin güttüğü bütün bu esaslar, Kemalizm prensipleridir(ilkeleridir)” ibaresine yer verilmiştir. Atatürk KEMALİZM saptamasını da kendisi yapmıştır; el yazısıyla bu konuya “Bundan başka, 1935 Kurultayınca saptalanan fikirler de bu programa alınmıştır. Partinin güttüğü bütün bu esaslar ‘Kemalim’ prensipleri’ dir.” açıklamasını getirmiştir.

1935 Programının Birinci Kısım Başlıklı bölümün 3. Maddesinde Esas Kuramın(teşkilatı) : “Türkiye, ulusçu, halkçı, devletçi, laik ve devrimci bir Cumhuriyettir. Düzenlemesi getirilmiştir.

İkinci Kısım ara başlıklı, 5. maddesinde Cumhuriyet Halk Partisinin ana vasıfları olarak: a)Cumhuriyetçi b) Ulusçu c)Halkçı ç)Devletçi d)Laik e)Devrimci olduğu belirlenmiş ve bu ilkelere açıklık getirilmiştir.

(2)

Ulusçuluğun açıklamasında ise: “Parti, ilerleme ve gelişme yolunda ve arsiulusal(uluslar arası) değtetlerde(temaslarda) ve ilgilerde (ilişkilerde) Türk sosyetesinin (toplumunun), çağdaş uluslarla yan yana ve bir uyumda yürümekle beraber ikinci maddede izah olunduğu(açıklandığı) üzere kendine özgü ıralarını (karekterlerini) ve erkin (hür,bağımsız) benliğini korumayı esas sayar.” denilmektedir.

Programın Beşinci Kısım arabaşlığı altında Ulusal eğitim düzenlemesi yer almıştır.

Programın 41.maddesinde Ulusal eğitimde esas düsturlarımız şunlardır denildikten sonra bu genel kurallar sayılmaktadır.

Bu kuralların Eğitim ve öğretimde hedef: “Eğitim ve öğretimde güdülen usul; bilgiyi yurttaşla maddiğ hayatta başarı elde ettiren bir cihaz haline getirmek..” olarak gösterilmiştir.

Eğitim sıfatları olarak: “Eğitim her türlü urasadan (hurafeden) yad ve yabancı fikirlerden uzak, üstün, ulusal ve yurtçu olmalıdır.

Girişim kapasitesi,düzen ve ahlak : “Her öğretim ve eğitim kurumunda talebenin girişim kapasitesini kırmamaya, sevgenlik ve okşayışla özen göstermekle beraber, onları hayatta kusurlu olmaktan korumak için, ciddiğ bir yasav (disiplin) ve düzene, içdem(içten)bir ahlak anlayışına alıştırmak önemli olduğu kanaatindeyiz.”

Türk tarihi : “Parti’miz vatandaşların, Türk’ün derin tarihini bilmesine üsnomal (olağanüstü) bir önem verir.Bu bilgi Türk’ün kapasite ve enerjisini, nefsine güven duygularını ve ulusal varlığa zarar verecek bütün akımlara karşı sarsılmaz dayanımını besleyen kutsal bir evindir (cevherdir).

Türk dili : Türk dilinin ulusal, tükel (yetkin) bir dil haline gelmesi hakkındaki ciddiğ çalışmalara devam olunacaktır.

Programın 42.maddesinde Okullar hakkında başlıca fikirlerimiz başlığı altında :

(3)

İlk okullar “nomal(olağan) ilköğretim devri, beş yıldır.Şehirlerde, köylerde, yahud köyler bölgesinde durum ve ihtiyaca göre, ilkokullar, bir program altında artırılacaktır. Köylerdeki okullarda sağlık, yaşayış ve içinde bulunduğu çevre şartları ile ilgili olan tarım ve zanaat fikirleri verilecektir.”

Köy okulları

A) Köy çocuklarımıza kısa zamanda pratik hayat için lüzumlu bilgiyi verebilecek üç veya dört sömestirli köy okulları açılacaktır. Bunların çocukları yükseköğretim derecelerine hazırlayan ilkokullardan ayrı bir kip (tip) olarak kurulup artırılması başlamaları ve okumanın arasız devam etmesi ve bu işi Devletin, askerlik borcu gibi, sıkı tutması lüzumludur.”

Ertik(meslek) ve zanaat okulları

B) Ertik (meslek) ve zanaat okullarıyla, zanaat gece okulları memleketin ihtiyacına yetiyecek kadar artırılacak ve lüzumlu kurslar açılacaktır.

C) Ortaokullar

Her il merkezinde ve orta öğrenimi memlekete yaymak esası gözetilerek gereken ilçe bölgelerinde ortaokul bulundurmak lüzumuna kaniğiz /kaniyiz Ortaokullardan uzak yerlerdeki yurt çocuklarının rahat ve güvenlikle faydalanmalarını sağlamak için, talebeyi geceleri, para ile barındıracak örgütler meydana getirilmesine çalışılacaktır. Bu okullarda içinde bulundukları çevrelerle(çevrelerle) ilgili olan ertik(mesleki) bilgilerin verilmesine özenilecektir.

Liseler E) Liselerimizi, yükseköğrenime tam kapasiteli talebe(öğrenci) yetiştirecek surette her bakımdan pekiştirip taplayacağız (uygulayacağız).

Üniversiteler F) Üniversite ve yüksekokullarımız kendilerinden beklenen sonuçları verebilecek tükelliğe (yetkinliğe) çıkarılacaktır. Üniversitelerin sayısını artırmak fikrindeyiz.

44.madde : Güzel zanaatlara, hele müziğe, devrimin yüksek anlayışına uygun bir surette önem vereceğiz.

Sürecek...

Güneşi doğduran matematik,

Ömer Demircan, yTDD Mayıs-Haziran 2021

Türkçe'nin, daha doğrusu yönetim-dili Osmanlıcanın, ilk dilbilgisi 1851 yılında yazılmış. O yazımda Fransızca dilbilgisi örnek alınarak, dil ayrımları çevirisel olarak yanlış terimlenip Türkçeye uygulanmış. Osmanlıca, o güne göre Fransızca kurallarla betimlenmiş. O ayrımlar sözlüksel birimlemeye sözcük biçimlemeye de yansımış: eylem (fiil) türü sözcükler sözlüğe Fransızcaya göre, ama yanlış çevrilip “*adlaştırma eki -mAk*” ile, örneğin “*ye-*” eylemi “*yemek*” adına dönüştürülerek sözlüğe yazılıp anlamları açıklanmış. “*çek-*” eylemi (i) *gerçek yerinden 55'i* “*çek-*” içeren 74 sözcük sonra “*çekmek*” olarak, (ii) yanlış dizinli, (iii) “*çek-*” ile “*çekmek*” anlamları karıştırılarak, (iv) edimsel ayrımları yanlış terimler ile sözlüklere girmiş (2:iv, v). Böylece, kök, türemiş: *çek-*, *çektir-*, *çekin-* *çekiştir-*, ... gibi 10.000 (onbin) dolayında eylem türü sözcük “*Türkçe Sözlük*” dışında kalmış!¹

Türkçe eylemlerin sözlüğe “*ye-*” yerine “*yemek*” gibi birer *ad* olarak yazımı Osmanlı medresesinde Arapça, Farsça öğretiminden, Batılı ‘orientalist/şarkiyatçı’ların yazdıkları Osmanlıca-öğretim-kitaplarından, örnek alınan Fransızca dilbilgisinden etkilenecek yazılan ilk Osmanlıca dilbilgisinden kaynaklansa gerek.² O tür yanlışlar bugünkü Türkçe dilbilgilerinde de sürmektedir. Örneğin Fransızca “*faire*” (= *yap-*) eylemi bir ad sanılarak “*yapmak*” adı ile eşlenmiş.³ Çeviri ama yanlış uygulama: **en az onbin eksik** en önemli Türkçe sözcük, artı **en az onbin yanlış** dizin, artı **en az onbin anlamlama türleme çelişkisi** en ksa sürede düzeltilmelidir. Dilbilimde yanlış gelenek olamaz. Üstelik o tür yanlışlar Batılılarca: *Türkçe*, *Türk*, *Atatürk* ulusal algılarını, şairlerimizi yazarlarımızı, bilerek bir aşağılama aracına dönüştürülmüştür. Örnek istiyorsanız aşağıda.

Üç sav saklı bir yazı: “*Türkçenin Matematiği*.”⁴ üç kez gökten düştü. Belirtilen yazarı David Cuthell, o yazıda aşağıdaki “A, B, C” savlarını ileri sürüyor.

- A. “*Türkçenin sözlüğü yetersiz, Yaşar Kemal bile ancak 3500 dolayında sözcük kullanmış, oysa Viktor Hugo, şiirlerini 40.000 sözcük ile yazmış*.” O sözcük sayıları Fransızca sözcüklemeye göre belirlenmiş.⁵ Tersine, Türkçeye göre hesaplanırsa, Yaşar Kemal sözlüğü Hugo sözlüğünü geçer.
- B. Cuthell, orada durmaz: “*Türkçe, matematiğe dayalı bir dil; kuralları ise, bu dili icat edelerin Türk olduğuna inanmayı zorlaştıracak denli kesin*,” sözü orientalist⁶, ırkçı bir saptırma sayılır.
- C. Cuthell, aşağılamada hızını alamaz: “*Türkçe, kendi dışımızdaki dünyanın değiştirilmeden, olduğu gibi algılanmasında (tersinden dilsel-görecelik) en büyük engel*,” sonucuna ulaşır. Bir Batılının yalan-dolana dayalı terör ile sömürdüğü Doğulular ile ilgili söylediği tutarlı bir söz duydunuz mu? E. W. Said (1978, 1993), O.B. Kula (2010), S. Güneri (2018), Özakıncı incelemelerini okumadan karar vermemek doğru olur.

A. “*Yaşar Kemal*” in *sözlüğü ile bilgisizce aşağılama*. Fransızca ile İngilizce, Avrupa-dilleri olup ortak yapıda, ortak ekinse gelişim çizgisi izleyen diller olarak günlük-dil sözlüğünün *yüzdeyetmişbeşi*-ni paylaşır. 1850’de yazılan ilk ve sonraki Türkçe dilbilgileri 1980’li yıllara değin Fransızcadan aktarılan ayrımlara, terimlere dayanır. Soneklemeli bir dil olan *Türkçe* ile çekimli-Fransızca apayrı yapıda dillerdir, aradaki karşılaştırmalar o ayrılıkları gözardı eder.

Cuthell: “*Viktor Hugo şiirlerini 40.000 kelime ile yazdı. “Yaşar Kemal’in romanları 3500 kelimeyi geçmez” savı doğrudur*”, demiş. Neden Yaşar Kemal (1923-2015) ile bir çağdaş ABD’liyi almamış da Viktor Hugo’yu (1802-1885) karşılaştırmış? Hiçbir Orientalist açıklamada ilgili ülke görünmez de ondan olsa gerek. Irk ayrımı da dışardan ekilip Yaşar Kemal’in Nobel yarışına katılımı, insanı öncelediği sanılanlarca engellenmişti. Gelelim sözlüksel sava. Sözcük sayıları oranlanırsa, Yaşar Kemal’in bir sözcüğüne karşılık Hugo 11 dolayında sözcük mü kullanmış? Fransızca yerine İngilizce örnekleyerek açıklarsam genellemeler yanlış olmaz.

1. Sözelimi, Türkçe “*ÇEK-(mek)*” eyleminin “*Türkçe Sözlük*” içindeki bağlamsal anlamlarına denk gelen ayrı ayrı İngilizce eylem-türü sözcükler: “*pull, sing, suffer, drink, draw, inherit, beat, pray, stand, tolerate, // drag, inhale, knife, shoot, stand, weigh, lay, purfy, apply, copy, // lift, carry, photo, powder, protest, attract, catch, pay, drink, take, // mean, interrogate, misunderstand, cover, pair, continue, speak, raise, hand, paint, // suck, use, separate, ...*” toplamı 70’in üzerindedir.

2. Üstelik, Türkçe eylemler Fransızcadakiler gibi “*geçişli-geçişsiz*” diye kısıtlanmaz: “*-İr, -DİR, -İt, -(İ)n, -(İ)ş, -(İ)l/n*” ekleriyle, her eylem tabanına kendi doğal eyleyen ögesine ek olarak:

“*dönüşlü, işteş, yapan, etkileyen, ettiren, aracı yapan, edilgen*” ögelerden arta kalan altı ayrı edimsel işlev bağlanabilir. Bir eylem ya da ad kökünden: “*çek, çekil, çekin, çekiş, çektir, çektirt, çektirtir* :// (yer-lile-): *yerlilen, yerlileş, yerlileştir, yerlileştiril, yerlileştirtil, yerlileştirtiril, ...*” gibi (1+6) yedi ayrı edimsel yüklem tabanı oluşur. Bir kaynak Türkçede 1600 dolayında eylem-kökü olduğunu yazıyor! İsterse beşyüz tek heceli eylem kökü olsun. Türetme ekleriyle her ad, sıfat/zarf kökü eyleme dönüşebildiğine göre, Yaşar Kemale açık sözlüksel bolluğun nereye varacağını bir düşünün!

3. Ayrıca: yalnızca ÇEK tabanlı: “*çekçek, çekeçeke, çek mek, iteçeke, çeker-mi-çeker, çekim-çekim çekin-...*” gibi sözlüksel **ikileme** türü işlemlerle Yaşar Kemal’in 3500 sözcüğüne dört-beş kat daha sözlüksel birim eklenir.

4. [Sizin anne ve babanızın yeni satın aldığı araba] gibi **sözlüksel açılımlara** ek olarak Türkçe-de ayrıca “*verili*” bağlamda **sonekli-açıklama** ile, istenen içerik: “*siz-in-ki-ler-in-ki*” gibi sonekli bir tabana aktarılabilir. Başka bir örnek: [Göçenleri]-ülkenin yerli yurttaşları durumuna sokulmalarını sağlayamama] > *yer-li-le-ş-tir-il-e-me-me* gibi sözlüksel bir birim oluşturulabilir. İşlem sözlüksel birim türetmeye dönüştürülebilir.⁷ Batı dillerinde öyle bir işlem yoktur.

5. Türkçe sözcüklere (başka dillerde de olduğu gibi) dildışı bağlam ayrımı ile değişik anlamlar yüklenir. Gerektiğinde, *dizimsel*-eklerle yüklenen *edimsel*-ayrıntılarla bir sözcük çok sayıda bağlama girebilir: *araba-yı çek-/pull-, çek- bir Aydın havası/sing-, bir hastalıktan çek-/suffer, bir yudum çek-/drink, para-çek-/draw, ...* . Türkçedeki eylem kökleri: bir yandan kendi sözlüksel-anlamıyla, öte yandan tümcel öğelere birer yardımcı-eylem gibi katılarak düşünülenin çok ötesinde yeni bağlamlara girerler. Yabancı eylemlerin Türkçeye eylem işlevleriyle değil de, ancak (*şut çek-, şok geçir-/ ol-,...* gibi) nesnel bir ad işleviyle bir yardımcı-eyleme bağlanarak girebilmelerinin altında yatan gerçek neden budur. O zaman her sözcük öteki türlere dönüştüğüne göre 250 ad x 250 eylem x 3 nereye varır?

Ad+eylem-dışı tamlama üretimi ile; **yansımlarla** (1105 dolayında tek heceli yansıma ile) ek biçimlerine uygulanan anlam/tür değişimi ile daha çok sayıda sözcük üretilir. Genel olarak ayrı ayrı bölümler toplanırsa, **yardımcı-eylemlerden** oluşan (düş-e-yaz-) gibi, **tamalama** işlemiyle oluşan (*yanlış yorum*) gibi, yansımlarla üretilen (*tıkır tıkır işle-*) gibi olası sözlüksel sayılar katılmadan romancı Yaşar Kemal’in, belleğindeki **450** köke dayalı olarak:

1. Türetme (62’si işlek + 17’si az işlenmiş) 80 ek ile: **17.976**;
2. Niteleneni ad olan “*çok küçük, küçük-bebek, bebek-arabası*” gibi tamlamalar: ?;
3. Birleşik eylem: **17.500** + Bileşik sözcükler: ?;
4. İkileme (yalın, + sonekli, + ton-değişimli): **12.150**;
5. Edimsel-öznelemeli (ettiren eklerle): **3.500**;
6. Sonekli açıklama (“*çağ-da-ş-la-ş-tır-ıl-ma*” gibi): ?
7. Yansıma, tek-heceli alıntı kökler, eylemlere tek-biçimli eylemköklerinden (“-(y)À-bil / -yaz / -dur / -ver / -gör / -kal, ...” kipsel ayırım ekleri ile kaç sözlüksel birim üretilir?

Osmanlı bunu anladığı için Türkçeyi yazılı iletişim alanından uzak tuttu, işlenmesini gelişmesini engellemiştir. Bütün işlemler toplanırsa, Cuthell’in dil-türü yapılanmaya aykırı o sağlıksız, tarih-dışı karşılaştırmasında değinilen sözcüksel savı çevirisel çıkar, tutarlı hiçbir bir yanı yoktur!

(a) Türkçe sözlüksel işlemlere göre sözcük-anlam eşlemesi yapılırsa, **Viktor Hugo sözlüğü gerçekte Yaşar Kemal sözlüğünün çok gerisinde kalır**. “Çek-” eylemi-ne göre Hugo sözlüğünü en az 40’a bölmek gerekir. Demek ki **Viktor Hugo gerçekte Türkçeye göre: 1000 dolayında sözcükle yazmış**. Neden bir ABD’li ya da İngiliz yazarın seçilmediği daha iyi anlaşılıyor mu?

(b) **Ayrı türden dil kullanan yazarlar arası en sağlıklı sözlüksel karşılaştırma: asla yanlış ölçülerle sözcük sayarak değil, ancak yazarların sözcüğe bağladığı “anlam/ kavram” sayılarına, sözlüksel işlemlere dayalı olabilir!**

B. “**Türkçenin matematikselliği**”ni **Türklere yakıştıramama**. Cuthell, o yazıda daha sonra: “*Türkçe, matematiğe dayalı olmaktan da öte, neredeyse matematiğin kılık değiştirmiş halidir. ... Kurallar ise, neredeyse, bu dili icat edelerin Türk olduğu-na inanmayı zorlaştıracak kadar güçlü ve kesindir*” diye bir ekleme yapar. O zaman, Matematik mi önce, yoksa Ortaasyadaki Türkçe benzeri dilsel yapılanmalar mı? Her iki alanda da: “*annemizin anadil yaratımı ussal işleme ile birlikte yürümüştür*”, denebilir. “*Türkçe ile matematik*” ilişkisine en geç XIX.yy’da değinilir. Matematiksel yapı açıklamaları da 1950’li yıllarda NATO metinlerinin bilgisayar ile ordulararası mekanik/eşlemeli çeviri uygulamalarını andırıyor. Tek-anlamlı olsa bile, öyle metinleri düzeltmek çok zor bir işti.

Yaşar Kemal'in yalnızca 450 köke dayalı sözlüksel işlemlerle bile, (51.138) kırkbin sözlüksel birimin çok üzerinde sözcük kullanma olasılığı sunan bir sözlüğü olmalı. Onun yapıtlarındaki sözcükler burada verilen işlemlere bağlı sözlüksel birimlemeler katılmaksızın sayılmış görünüyor. Cuthell yorumundaki iyiniyet de, böylece, kendiliğinden ortadan kalkıyor. Cuthell'in, baştaki yorumuna: Türkçe gibi bir dil konuşan Sümerlerin nasıl olup da Batılılardan önce ABC'yi bulup insanlığa armağan ettiğinin de açıklanması, istenirse dipnottan okunabilir.⁸

C. Türkçeyi “orientalistçe aşağılama”! *Cuthell en sonunda: “... Matematikle olan alışveriş yalnızca verilen örneklerle sınırlı değildir. Türkçenin ne tarafı ele alınsa bu ilişki ile yüzyüze gelir. ... Bu mükemmelliğin nedeni matematikle olan iç çelişkidir. (soğutma:) Keza , ne yazık ki, Türkçenin, bu dili konuşanlara kurduğu tuzak da buradadır. ... insanlar kendi anadillerinde düşünürler. Türklerin büyük paradoksu işte buradadır. Teknik açıdan mükemmel bir dil olan Türkçe, kendi dışımızdaki dünyayı kendimiz değiştirmeden, olduğu gibi algılamaktaki en büyük engelimizi oluşturmaktadır.”* Cuthell'in söyledikleri kısaca: “... Matematiksel ise de, Türkçe ile bir yere varılamaz, Türklerin ortak-dili İngilizce olmalı,” diye okunabilir.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk ile arkadaşlarının yönetimindeki (1923-1938) ile (1938-1945) arası dönemler, *Cuthell-C* yorumunun asla doğru olamayacağını kanıtlamıştır. Sözü edilmiyorsa da, Atatürk o yönlemeyi sezerek, 1936 yılında devrimci, ulusal-görevli, özel “**Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi**”ni kurmuştur. Ancak, öyle bir kimlikle *Cadı Kazanı* yılı 1947'ye değin sürebilmiş, ondan sonra, ABD ie Batı'ca, Osmanlı dönemini Osmanlı-yönetim kimliğini önceleyen bir kimliğe doğru sürekli çekelenmiş, Anglo-ABD'ce bugün de çekelenmektedir.

1946'dan başlayarak, 1951'de *Halkevleri*, 1952'de *Köy Enstitüleri* kapatılmış, 1953'te devlet eliyle İngilizce-öğretim yapan maarif kolejleri açtırılmıştır. 1982'de *Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu* dernekleri kapatılarak yerine başbakanlığa bağlı AKDTYK-TDK, TTK devlet daireleri kurulmuştur. 1980'den sonra yabancılilde öğretim yapan devlet ve özel okullar ön-hazırlıksız, denetimsizce arttırılmış, 1987'de bütün okullarda İngilizce tek yabancılil olmuş, 1997'den sonra İngilizce öğretimi anaokuluna kadar inmiştir. Cuthell'in: “**Türkçe, kendi dışımızdaki dünyayı kendimiz değiştirmeden, olduğu gibi algılamaktaki en büyük engelimizi oluşturmaktadır**” sözü, o tarihten sonra olanlar da göz önünde tutularak yorumlanmalıdır. *Cuthell'in* tarih-dışı, alan-dışı, uygarlık-dışı, ırkçı yorumunda “Batı adına **Doğu ülkelerinde Güneşi batırma aracı** orientalistler⁹ talan amaçlı ürettikleri terör unutulmuş. Batı'da yapılan Türkçe incelemeler aldattıcıdır, ancak çevirisel örtüşme oranında tutarlı olabilir. Ötesine geçen bir betimleme ile henüz karşılaşmadım. Yanıltıcı bensil, bencil yorumlar ise, göz açılana değin yinelenenecektir.

¹ Demircan, Ö: “**Türkçe Sözlük'te ‘uçtu-uçtu’ oyunu**”, Öğretmen Dünyası, Haziran 2019, s. 39-40; yTDD, Tem-Agus. 2019, s.2-5; Üvercinka, Ekim 20019, s. 16. “Türkçe Sözlük” TDK 2011 baskısında, “-mAk” ekiyle “ yazılmış 9.912 eylem bulunduğu yazılı. Eğer onlara tamlama tabanlı yüklemeleri, adlarla kökeylem (yerdımcı-eylem) birleşimlerini de katarsanız sayı çok artar.

² **İlk Türkçe dilbilgisi.** Toderini, (1798) Türkçenin bir dilbilgisi bulunmadığını yazar. Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel de 1940 yılında² “*Resmî Türkçe (yani Osmanlıca) tedrisatı (öğretimi), ancak Tanzimattan (1839-) sonra başlar. ... Okul gramerlerinin birincisi 1851 tarihini taşımaktadır. ... Meşrutiyetten (1876-) sonra da Fransız Grameri örnek alınarak dil kaidelerimiz ona uydurulma-ya çalışıldı*” bilgisini verir. Nurullah Ataç “*Gramer*”² adlı yazısında daha 1938'de konuya değinir. Türkçe dilbilgisi üzerine yorumu geçerliğini bugün de korur: “**Son zamanlarda tertip edilen gramer kitaplarının hiçbirisi iyi ve tam değildir; tasnifler (ayrılar) yanlıştır, çünkü kelimelerimiz dilimizin hususiyetleri (özellikleri) düşünülerek değil, başka dillerin tasniflerine göre ayrılmıştır.**”

³ Müslümanlara 1826'ya değin Batı dili öğrenmek yasak imiş. Dışişlerini 1821 Mora isyanına değin Rum tercümanlar yönetmiş. “Bab-ı Âlî”de “Tercüme Odası” kurulunca durum değişmiş.

⁴ Prof. David Cuthell, alanı: **Osmanlı Tarihi**; ABD, Türk Etüdleri Enstitüsü, 30 Ocak 2020 internet metni.

⁵ Nitekim Dil Devriminin başında (1932-) da özleştirmeye yaklaşım, Türkçe sözcüklemenin ayrımında olunmadan her Fransızca sözcüğe karşılık bir Türkçe sözcük türetme, böylece çevirisel bir sözlük yaratma yoluna gidilmişti. Türkçe sözcük-anlam/kavram ilişkileri bilinmeden girilen o çalışma başarılı olmamıştı.

⁶ E. Said'e göre: XIX. yy'da bir mesleğe dönüşen Orientalism iki türlü görevli yetiştirir: Doğunun sömürülebilir zenginliklerini belirleyen bilim adamları, sömürüyü yürütecek (Arap Lawrence/ Lawrence of Arabia gibi) yetenekli ajanlar.

⁷ Demircan, Ö: “**Türkçede soneklemeli-açıklama.**” Öğretmen Dünyası, Nisan 2019, s. 51-54.

⁸ Türkçe'ye benzer yapıda bir dil konuşan, Ortaasyadan çıkıp Hazer kuzeyinden güney Mezopotamya'ya inip yerleşen **Sümerlerin**, aşağı yukarı Çin kavramyazısı ile eşzamanlı (İÖ -4250-2500) resim-yazıdan tek-heceli kök/ek yazımına soyutladıkları "çiviyazısı"nı geliştirirken ayırımına vardıkları **ünsüz/ünlü seselbirim**, "**ünsüz ile anlamlı birim yazım denkliği**" sonucu **ünsüz ABC**'sine ulaşmalarına, o abeceliği bugün bütün Batı ülkelerinin kullanıyor olmasına ne denecek? Kökleri (Türkçe gibi) tek-heceli olunca, Sümer resimyazı imleri anlamlı birer hece yazar. Çizgisel imlere soyutlanırken çizimler doksan derece sağa yatırılır. **Sümerce çiviyazı imleri de anlamlı birer hece yazar**. Kimi bağlamda "yazım imi ile anlam ilişkisi **tek-ses** yazımına indirgenir. Öyle bir yapılanma varsa, Sümerce kimi bağlamda kimi ekler (Türkçe: *at-ık, tanı-k, yaz-ış tanı-ş, ...* gibi) ya **tek-ünsüze**, ya da (Türkçe: *üş-ü-, sor-u, / ev-i, çay-ı, su-y-u, bu-n-u, ...* gibi) **tek-ünlüye** iner. Öyle imler ile dil birimleri arasında iki türlü ilişki kurulum: **Sümerce** kökleri gösteren "**heceyazı-im**" "**anlamlı, tek-heceli kök**" ya da dil birimi yazar. Eklerde ise, (Türkçe: "**-(y)İ, -(y)İş, -(İ)ş**" gibi) hece-altı biçimler-arası eşleme olmalı. Böylece Sümerce eklerin yazımında "**sesbirim**" kavramı, **sesbirim-ile-yazımbirim-denklığı** ortaya çıkar.

Sümerli kâtipler Sümerce-Akadça sözlük derlerken (İÖ 2250-), yalnızca üç ünlüsü /a, i, u/ olan Akadçada tek ünsüz içeren kimi sözcükleri yazarken de ünsüz ile yazım imi denkliği, işlevsel olarak belirlenebildiği için, ünlülere bir harf koşulması gerekmediği ortaya çıkar. O denklik aradan geçen bin yıllık sürede öteki Sami dillerine, Hititçe'ye uygulanırken pekişir. Tek ünsüzle yazılan sözcükler aracılığıyla ünsüz yazım imleri daha sonra ünsüz "**harf**"lerinden oluşan bir ABC'ye evrilir. ABC'ye ilk ulaşım: birimleri tek-heceli, çekimsiz, sonaklemeli bir dil konuşan Sümerlerin, yoğun ticaret ilişkileri içinde yalnızca üç ünlü ses kullanan Samice diller konuşulan ortadoğuda barış içinde yaşamalarının bir ürünüdür. ABC'yi Sümerli öğretmenler ile kâtipler bulur.

O ünsüz abecesi ilk olarak İÖ 1250 dolayında Fenike yönetiminin izniyle Fenike Samicesinin yazımında kullanılmaya başlanır. Harflere bakılırsa *öküz* (A), *ev* (B), *kapı* (D) harflerinin 90 derece sağa yatık, çizgi uçlarının da çivibaşı gibi olduğu görülebilir. İÖ 1000-900 arasında da Güney Yunanistana egemen olan Fenikeliler o ünsüz abecelerini Grekçeye uygular. Ünsüz harfleri aynı Grekçe ünsüzlerle eşlendikten sonra geriye beş harf /a, e, i, o, u/ artar. Onlarla da Grekçedeki ünlüler yazılır. ABC Yunanistandan Roma'ya geçer ve Hristiyanlık, Müslümanlık aracılığıyla her yere yayılır: "**Din nereye ABC oraya**" (Dringer 1968).

⁹ Osmanlı Devletini paramparça etmiş olan Batı, Anadolu'da yenilmişse de hedeflerinin değişmeyeceği, zamanın (1923) İngiliz başbakanı Lloyd George'un İngiltere Lordlar Kamarasında söylediği: "**Şimdi Türkler bir devlet kurdu. Timur gibi zalim bir asker Türkleri yeniden diriltti. Ancak kutsal amaçlarımızdan vazgeçmeyeceğiz. ... Biliyoruz ki, Türkler ne olduğunu bilmedikleri bir dine inanıyor. İşte Türkleri bu dinle yani İslam ile yıkacağız. Bilinçli ya da bilinçsiz bütün imamların bizim amaçlarımıza hizmet etmesi gerekiyor. İngiliz istihbaratının birinci görevi budur**" der. Şark ülkelerini sömürmek için kurgulanmış (1312-) olup xix yy'da bir meseğe dönüşen Orientalist (= Şarkiyatçı) bilim-adamı ile ajanlara biçilen görevi Edward Said şöyle tanımlar⁹: "**Sömürgecilik, halkı pençesine almakla, yerlinin beynini her tür biçim ve içerikten boşaltmakla doymaz. Bir tür sapkın mantıkla, o halkın geçmişine de döner ve o geçmişi çarpıtır, şekilsizleştirir ve yok eder. ... Sömürgecinin işi, yerli için özgürlüğü düşlemeyi bile olanaksızlaştırmaktır**" (ESaid, 1978, 1993: 355, 400).

1946'dan bu yana Şark/Doğu ülkelerinde yaşananlarda Avrupa ile ABD'nin payından söz etmemiş. Üniversite (1933-) Türkoloji bölümleri (TDE, Tarih, Coğrafya, Antropoloji, Sosyoloji, Arkeoloji, / Hititoloji, Sümeroloji, ...) bölümlerini Avrupalı orientalist öğretim üyeleri ya kurmuş, ya da yeniden biçimleyip yönlemiş. Sözelimi TDE bölüm dersleri Osmanlıca'ya göre düzenlenmiş, uymayanlar bir yana, öğretmen olarak çalışan mezunlar 1970'li yıllara değin Osmanlıca ağırlıklı öğretim yapmışlardır.

GARGANTUA

Doç. Dr. M.Okan Baba

Rönesans, insanı sanat ve bilimin temeline yerleştirdi. İnsanı ve doğayı kavramak için insanlık büyük bir savaş verdi. Bu düşünce yaygınlaşarak ve gelişerek çağdaş uygarlığı oluşturdu. Rönesansa kadar insan, bildiği gök düzeniydi. O düzende, insanlar köle gibi kullanılıyordu. Fakat insanı temel alan düşünce, gök düzenini sarstı. Bunun için eski düzeni savunanlar, kurdukları sistemle insanı yok ediyordu. Eski yaşam ve düşünce taraftarları, yenilere karşı çıkıyor, onları cezalandırıyordu. Fakat insanın gerçek gereksinmelerini yeni düşünce savunuyordu. Hümanizm insancılık anlamına geliyordu. Başka bir deyişle insan usuna/aklına saygı anlamı taşıyordu. Çünkü çökmüş, çürümüş ortaçağ, insanlığa bir katkıda bulunmak gücünü kaybetmişti. Fakat düzeni bozulan, insanı aldatarak ceplerini dolduranlar, yerlerini korumak için acımasız davranıyordu .Fakat düşüncede ve bilimde yeni ürünler ortaya çıkıyordu.

Fransa’da Rablais diye bir rahip , hümanist düşünceleri benimsemişti. Fakat düşüncesinden dolayı bir süre sonra kilise onun görevine son verdi. Gitti tıp eğitimi aldı. Bir okulda ders vermeye başladı. Buradaki eğitim kuramsal bilgiler veriyordu. Rabelais, uygulamalı ders vermeye başlayınca, din adamları büyük tepki gösterdiler, bunun üzerine çalıştığı okul işine son verdi. Okuldan ayrılınca serbest doktor olarak çalışmaya başladı. Bu yıllarda Gargantua’yı yazdı. Bu yapıt, düşünürün eğitim konusundaki görüşlerini anlatıyordu. Yapıtın özeti kısaca şöyledir :

“Gargantua, garip bir biçimde dünyaya gelir. okul çağına gelince onu eski düzen ortaçağ eğitimi yapan bir okula verirler. Bilgisi gelişecek yerde

bildiğini unuttur. Bunun üzerine onu Parise yeni eğitim yapan bir okula gönderirler. Burada okurken babası Grandgousier ile Pichrocole arasında savaş çıkar. Gargantua babasının yardımına gider. Gargantua arkadaşının yardımı ile savaşı kazanır. Bunun üzerine Gargantua arkadaşı ile eski kilise kuralları yerine yeni anlayışa uygun bir manastır kurar.

Bu manastıra Teleme Manstırı adını verirler. Manastırın kapısına bir levha asarak kimlerin Teleme Manastırına girmesi gerektirdiğini yazarlar.

Bu yapıtın önemi o zamanki Batı'nın düşünce dünyasını topluca anlatmasıdır.

Rablais Çocuk eğitimi, politika, toplumsal Kurumlar üzerine çeşitli kitaplar yazmıştır. Bu yapıtların ilki Gargantua'dır. Rablais, düşüncelerini yeri geldikçe uygun bir biçimde söz oyunları ile gülünç bir dille anlatmıştır. Rablais'nin dikkat çekici bir üslubu, zengin ve çeşitli dil dağarcığı vardı. Düşüncelerini gizleyerek kolayca anlatırdı. Manastırın kapısına asılan levhadan iki bölüm alacağım. Bunlardan birincisi eski yaşamı, ikincisi yeni yaşamı anlatıyor.

“Girmeyin buraya iki yüzlüler yobazlar

Kartlaşmış maymunlar kalleşler yağ tulumları

Yanpiri çarpık boyunlar odun kafalılar

Gotlardan Ostorogotlardan beter hödükler

Sahte çilekeşler, takunyaı kara böcekler

Kürklü dilenciler „safa pezevenkleri

Kayış suratlı şiş göbekli fitne tellalları

Gidin başka yerde satın dolaplarınızı

İğrenç dolaplarınız

kötülüklere boğar

Çayır çimeni

Türküleri bozar

İğrenç dolaplarınız.

.....

(10)

Siz girin buraya baş üzre yeriniz var

Buyurun sizler soylu yiğitler, kahramanlar

Kazancı, geliri bol yerdir bizim burası

Gelin büyük küçük yüzlerce binlerce gelin

Konuklanırsınız, ağırlanırsınız burada

Hele sizler en yakın dostlarım olursunuz

Sizler güler yüzlü, şakacı; şen şakrak insanlar

Siz bütün sohbeti yerinde olanlar

Sohbet ehli olanlar

Kötülükten arınmış

Bilge ince insanla

İnsanca yaşamamanın

Yolunu burda bulur

Sohbet ehli olanlar.

Çev.S.Eyüboğlu-A. Erhat- V.Günyol)

Bu anlatılanlar bize tanıdık gelmiyor mu?

AL DÖNGEL (ARONIA)

Prof. Dr. Süreyya Ülker

Tokukgiller (Gülğiller) (Rosaceae) çoluğundan bir yemiş ağacı soyağı (cins) olan “Aronia” (en.wikipedia 2020 /Aronia) ülkemize yeni giren bir bitkidir. Yemişlerinin bağışıklığı artırması YASI – 19 tümsalgını (KOVİD – 19 pandemisi) yüzünden bağışıklığın önem kazanmasıyla birlikte kamuoyunun ilgisini çeken bir bitki olmuştur. “AroniaarbutifoliaMedic.” adlı türüne sözlüğünde yer veren Bedeviyan (1936) bu bitkinin Türkçe karşılığını “kırmızı muşmula ağacı” olarak vermiştir. Nitekim İngilizcesi de yine bu anlama gelen “redchokeberry”dir. İngilizcede “boğucu yemiş” anlamına gelen “chokeberry” Aroniasoyağından bitkilerin ortak adıdır (en.wikipedia 2020 /Aronia).

Muşmula sözü Şemsettin Sami’ye göre dilimize İtalyancadan girmiştir (Fraşerî 2010). Tietze (2018) Meyer’e (1893) göre Yunanca “méspilon”dan, Andriotis’e (1983) göre Rumca “mousmoulo”dan bozma olduğunu belirtmektedir. Karaağaç (2008) Rumca “mousmoulo” biçimini Türkçe bir verinti olarak değerlendirmiştir.

Yine tokukgiller (Rosaceae) çoluğundan bir bitki soyağı olan muşmulanın Latince adı “Mespilus”tur (Madran 1984). Muşmula sözü “Mespilusgermanica L.” adlı türün de adıdır (Madran 1984, Tuğlacı 1971). Bu türe “alman kertmesi (armudu)” anlamına gelmek üzere “PyrusgermanicaHook.” da denir (Bed 1936). “Ezgil” (Redh 1999, en.wiktionary 2020 / ezgil / Tü), muşmula ağacı (Bed 1936) olarak da anılır.

Türkçeyile Farsçada ortak olan ezgil sözünü Doerfer (1963 – 1967) Farsçadaki Türkçe verintiler arasında ele almış, ancak sözcüğün büyük olasılıkla Türkçe olmadığını belirtmiştir. Tietze (2016), kuşburnu anlamındaki Gürcüce “askili”den (en.wiktionary 2020 / askili) bozma olabileceğini belirtmiştir. Adı geçen söz halk dilimize “askil” biçiminde kuşburnu anlamında geçmiştir (Derl). Sözcük muşmula anlamındaki Orta Ermenice “zker” (en.wiktionary 2020 / zker) ile de ilişkilendirilmiştir (en.wiktionary 2020 / ezgil /Osm). Arapçada kullanılan “akidunya, ikkidunya, iskidunya” biçimlerinin Türkçe “ezgildöngel”den bozma oldukları bildirilmektedir (en.wiktionary 2019 / iskidunya).

Muşmulanın genel dilimize girmiş Türkçe kökten karşılıkları “beşbıyık” (Ağakay 2011, Redh 1999) ile “döngel”dir (Ağakay 2011, Özel 2018, Redhouse

1999). Halk dilimizde “gelinboğan” (Baytop 1997), “töngel” (Baytop 1997, Derl) olarak da anılır. Kimi sözlüklerde bu sözler arasına anlam ayrımları konmuştur. Şemsettin Sami “yabanîsine döngel ve bûstanîsineezgil ve iri bir cinsine beşbüyük derler” demiştir (Fraşerî 2010). Baytop (1997) “Aşılı döngelin meyvelerine muşmula, büyük meyveli bir kültür çeşidinin meyvesine ise beşbüyük adı verilir” demiştir. Dil Derneği’nin sözlüğünde beşbüyük “iri muşmula” olarak tanımlanmıştır (Özel 2018). Baytop’un (1997), döngelin eşanlamlısı olarak sunduğu gelinboğan Madran (1984), Steuerwald (1983) ile Tuğlacı’ya (1971) göre bir çeşit ahlattır.

Bu veriler ışığında kırmızı muşmula “al döngel” biçiminde özleştirilebilir. Bu söz hem Aroniasoyağının, hem de AroniaarbutifoliaMedic.türünün karşılığıdır. Türü tanımlayan al döngel sözünün doğal bir eşanlamlısı “al döngel ağacı” olur. Aroniaarbutifolia’nın sözlük anlamı “kocayemiş yapraklı al döngel”dir. Bu da eşanlamlı bir seçenek oluşturur. Adı geçen türün bir eşanlamlısı “Photiniapyrifolia”dır(de.wikipedia 2020 / Glanzmispeln). “Photinia”nın Almancası “parlak döngel” anlamına gelen “Glanzmispel”dir. (de.wikipedia 2020/ Glanzmispeln). “Photiniapyrifolia” “kertme (armut) yapraklı parlak döngel” demektir. Bu da al döngelin başka bir eşanlamlısıdır.

“Kara al döngel”e (Black chokeberry) “kara yemişli al döngel” (Aroniamelanocarpa), kara yemişli parlak döngel (Photiniamelanocarpa) adları da verilir (en.wikipedia 2020 / Aronia). Yipin (Erguvanî, Firfirî) al döngeler (Purplechokeberry) “erik yapraklı al döngel” (Aroniaprunifolia), erkin (serbest) çiçekli parlak döngel (Photiniafloribunda) adları da verilir (en.wikipedia 2020 / Aronia).

Parlak döngel (Photinia) soyağına“parlak yapraklı döngel” (Glanzblattmispeln) de denir. Başlıca türleri “alev çalısı” (Photiniafraseri), “tüysüz parlak döngel” (Photiniaglabra), “parlak döngel” (Photinianussia) (Glanzmispel) ile “bıçkı yapraklı parlak döngel”dir (Photiniaserratifolia) (de.wikipedia 2020 / Glanzmispeln). Tüysüz parlak döngelle bıçkı yapraklı parlak döngel kırmısı olan alev çalısına İngilizcede “al uçlu parlak döngel” anlamına gelmek üzere “red tip photinia” da denir (en.wikipedia 2020 / Photinia). Tüysüz parlak döngeler “tüysüz üvez” (Sorbusglabra) ile “tüysüz yemişen (alıç)” (Crataegusglabra) ta denir (de.wikipedia 2020 / Glanzmispeln). Almanca adı “japon parlak döngeli” anlamına gelen “japanischeGlanzmispel”dir

(13)

(de.wikipedia 2020 / Glanzmispeln). Parlak dōngele (Photinianussia) “bozyeşilcekazmaçsı (defnemsı) dōngel (Stranvaesiaglaucescens) ile “parlak yapraklı dōngel” (Glanzblattmispel) de denir (de.wikipedia 2020 / Glanzmispeln). Bir başka Latince adı “Pyrusnussia”dır (de.wikipedia 2020 / Glanzmispeln). Bıçkı yapraklı parlak dōngele “bıçkıcıklı parlak dōngel” (Photiniaserrulata) de denir (de.wikipedia 2020 / Glanzmispeln).

Kimi parlak dōngel türleri artık başka soyakların kapsamına alınmıştır. Bunlara örnek olarak “kocayemiş yapraklı parlak dōngel”in (Heteromeles) kapsamına alınmış olan “kocayemiş yapraklı parlak dōngel” (HeteromelesarbutifoliaRoem. (de.wikipedia2020 / Heteromelesarbutifolia), Photiniaarbutifolia (Lindl.)), “kazmaçsı (defnemsı) dōngel”in (Stranvaesia) kapsamına alınmış olan “kazmaçsı (defnemsı) dōngel” (Loorbeermispel, Photiniadavidiana, Stranvaesiadavidiana), “saçaklı parlak dōngel”in (Pourthiaea) kapsamına alınmış olan “saçaklı parlak dōngel” (Photiniavillosa, Pourthiaeavillosa) (de.wikipedia 2020 / Glanzmispeln) gösterilebilir.

Ağakay MA. Türkçe sözlük. 11. bası. TDK. Ankara, 2011.

Baytop T. Türkçe bitki adları sözlüğü. 2. bası. TDK. Ankara, 1997.

Bedevian AK. Illustratedpolyglotticdictionary of plantnames. ArgusandPapazianPresses. Cairo, 1936.

Türkiye’de halk ağzından derleme sözlüğü. TDK. Ankara, 1963 – 1982.

Doerfer G. Türkischeundmongolische Elemente im neupersischen. Wiesbaden, 1963 – 1967.

Fraşerî ŞS. Kamus – 1 Türkî. Haz. Yavuzarslan P. TDK. Ankara, 2010.

Karaağaç G. Türkçe verintiler sözlüğü. TDK. Ankara, 2008.

Madran N. Büyük tarım sözlüğü. Hacettepe Taş. Ankara, 1984.

Özel S, Yaşayan S, Özdemir K, Küçükaras H, Çakmakoğlu G. Türkçe sözlük. 4. bası. Dil Derneği. Ankara, 2018.

Redhouse. Türkçe / Osmanlıca – İngilizce sözlük. 17. bası. Sev. İstanbul, 1999.

Steuerwald K. Türkçe – Almanca sözlük. ABC. İstanbul, 1983.

(14)

Tietze A. Tarihî ve etimolojik Türkiye Türkçesi lûgatı. İkinci cilt. TÜBA. Ankara, 2016.

Tietze A. Tarihî ve etimolojik Türkiye Türkçesi lûgatı. Beşinci cilt. TÜBA. Ankara, 2018.

Tuğlacı P. Okyanus 20. Yüzyıl ansiklopedik Türkçe sözlük. Pars. İstanbul, 1971.

<https://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Glanzispeln&oldid=204316540> , 6. Oktober 2020.

https://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Heteromeles_arbutifolia&oldid=204470548 , 12. Oktober 2020.

<https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Aronia&oldid=987308703> , 6 November 2020.

<https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Photinia&oldid=982408961> , 7 October 2020.

<https://en.wiktionary.org/w/index.php?title=askili&oldid=60858900> , 16 Oktober 2020.

<https://en.wiktionary.org/w/index.php?title=ezgil&oldid=59057964> / OttomanTurkish, 2 April 2020.

<https://en.wiktionary.org/w/index.php?title=ezgil&oldid=58307945> / Turkish, 7 January 2020.

<https://en.wiktionary.org/w/index.php?title=iskidunya&oldid=58247823> , 29 December 2019.

<https://en.wiktionary.org/w/index.php?title=zker&oldid=60316772> , 6 September 2020.

ARİFE KALENDER ŞİİRİNDE KADIN, GÜLVE SAÇLAR

NURAY GÖK AKSAMAZ

Şair Arife Kalender, 1970’li yıllardan beri yaşamını şiirle kanatlandırıyor. Kimileyin gördüklerine ve yaşadıklarına öfkelenerek, kimileyin sevgiyle güzele yönelerek geçtiği ya da var olmayı düşündüğü tüm yollarda kendini öncelikle şiirle ifade ediyor. Malatya-Arguvan’da türkülerin, masalların içine doğmuş olan Kalender’in deneme, inceleme ve öyküleri de var.

Arife Kalender, çoğunlukla seçtiği bir tema üzerinde şiirini yapılandırır, birikimi ve gözlemleriyle şiirine somut bir nitelik kazandırır. Söylemini sosyal gerçeklikle ve doğayla ilişkilendirir. Sorunu ya da süreklilik gösteren özü, arka planda bir öykünün varlığını sezdirerek ya da masalsı/destansı öğelerle yeniden dokurken yapı taşlarıyla birlikte kendini de örür. Şiirlerinde sosyokültürel bir geçeklik alanı içinde geleneksel öğelere ve gözlemlerine geniş yer verir. Kimileyin betimleyerek kimileyin sorgulayarak tınıyla karıştığı akışın kaydını tutar. Davranış örüntüleri ile psikolojik durum arasındaki etkileşimi yansıtır. Dizelerini yapılandırırken gözlemlerinden ve anılarından yararlanır. Yaraları deşerken gerçeği düş ile harmanlar. Soluğunu ve belleğini suyun yüzüne vuran dizelerle tazeler. İnsana yakın olmayı, farklı olanda konaklamayı, susanın yerine konuşmayı, giderek her şeyle konuşmayı ve nesneleri konuşturmayı sever. Kadınların hak ve kimlik arayışını içselleştirerek gündeminde tutar. Törelere ve eril anlayışa karşı bir duruş geliştirir. İnsan koparmayı istemedikçe insanla bağını sürdüren doğanın, yaşama/yaşatma savaşımındaki annelerin, susunkadınların ve zihnindeki şairinsöylediğine kulak verir. Sorgulamalarını ve eğretilmelerini kadına sunulu olan roller ve kadından beklentiler üzerinden yapılandırır. Şiirlerini öncelikle kadınlara odaklanarak; onların susturulmuş sancılarını, gelenekler/öğretiler karşısında ezik ve bilinçsiz tutumlarını belirleyerek ve süreklilik içinde kanayan yaralarını içselleştirerek yazar. Eril anlayış ve otoriteye karşı öfkesiyle, isyanıyla ve ekmeği elinde tutuşuyla “erkek” olduğunu da söyler, kimileyin! Kadına biçilen rolleri onaylamaz, kabuğuna/kozasına sığamaz. Beninde sakladığını açığa çıkarmak, kendinde ertelediğini yaşamak ister. Şiirlerinin kurgusunda kendisi her yerde, her şey olabiliyor gibi görünmekle birlikte kadın, anne ve terzi rollerine yoğunlaşır. Şiirlerinde kadın (şair/anne/terzi) âşık olan, yaşamı başlatan, dünyanın kirini temizleyen, çocuğunu doyuran, doğaya açılan, yüreğin ve yaşamın yırtığına sözcük dikendir. Süreçte terzi ustalaşır, sözcükleri/sesleri yüreğinde tıkr tıkr dikmeye başlar! Duyumsadığı sancılı boşluk içinde insana geç kalmamak için kendini yeniden doğurup yeni roller yüklenir. Kalender, kimsenin kendisi olamayışına ve ikiye bölünmüşlüğü vurgu yaparken “kirlenme”, “lekelenme” gibi sözcükleri şiirlerinde yineler. Biyolojik olarak doğasında yinelenen gerçekliği yalnız erkeklerin ya da yakın çevrenin değil kadınların kendilerinin de “kirlenme” diye nitelediğini gösterir, şiirlerinde. Ve bu kirlilik takıntısı kadınların aşka bakışında da görülebilmektedir. Belirli bir coğrafyada dünyanın kirinden pasından kendini sorumlu tutan kadınları yansıtır, Kalender. Yansıtırken de içine doğduğu ya da yüzleştiği kültürün belleğini kullanır ve kadınların ortak imgelemine işletir. Kirlenme saplantısının nedenleri ailede kız çocuklarına yapılan baskılar, toplumun geleneksel değerleri ve yargıları, kadınların yaşama biçimiyle ilgili tarihsel koşullar olsa gerek!

Kalender’in seçtiği kimi temaları güllerle birlikte süreklilik içinde nasıl işlediğini, sorguladığı kadın kimliğine bağlı olarak saçların kördüğümünü nasıl yansıttığını yayınlanmış tüm şiir kitaplarını inceleyerek algılamak olanaklı. Kalender’in kendine, başka kadınlara, topluma ve dünyaya bakışı; yüzleştiği gerçeklik karşısında geleneklere ve eril anlayışa karşı aldığı tavır da 1992 yılından günümüze dek yayınladığı şiir kitaplarından kadın, gül ve saçlar bağlamında seçtiğim dizelerde somut biçimde görülebilir.

Kalender, şiirlerini neden güllerle yazar? Genel olarak sevgiliyi simgeleyen gül ögesi mitolojilerde, dünya edebiyatında, divan ve halk şiirinde geniş yer tutar. Gül, eğretileme

(metafor), kalıplaşmış söz (mazmun) ya da imgesel bir öge olarak modern şiirdede sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Kalender'in şiirlerinde gülaşka benzer, kalbin gürültüsüyle çarpar, yaşama kokusunu salar. Kimileyin gül şairin kendisidir, çocukluğudur, çocuğudur, sevdikleridir, aşkıdır, kimileyin de çocukluğu baskılanan, ezilen, küstürülen kadınlardır. Kan ve ölümü de çağırıştırır, gül. Şiir geleneğine güllerle bağlanarak, güllere yoğunlaşarak yazar şiirini Kalender: aşkın ve sevdiklerinin üstüne titreyerek; bakırda, toprakta, aşkta, insanda, yaşamda, kanda ve ölümden gülü görerek; "gül küsmesin" ve "kül olmasın" diyerek. Umudu ise suda, yağmurda, her şeyi hem taşıyacak hem de arıtacak olan nehirlerdedir! Nehir, yağmur, su ve gül dişil, kar ve taş ise eril görünür şiirlerinde. Umudunu diri tutanın ömrü günün birinde okyanusla da buluşabilir mi? Neden olmasın!

Kalender'in ilk kitabı "Maviler de Eskidi" (1992) kendisini iyi ifade ettiğini düşündüğüm "Çelişki" adlı şiirle başlar: "Ne çok küfrediyorum son günlerde /Öfkenin zincirle bağlandığı yerde// Bir yanım ipek sağıyor /Gün batımı durgun deniz üstünde /Bir yanım boran boran /Küfür-kavga içinde //Bir yanım kanlı bıçaklı /Bir yanım zümrüt sarmaşık /İkisi de benim işte / Sevgi kavga karışık". Şudizelerde gülün yaşamın içindeki kokusu, sesin gül kokusu, anılardaki gül rengin kokusu, bebeğe dokunuştaki gül kokusu duyulur: "Yaşamak gül kokuyor/yine de" (Sesin Kokusu); "Yalnızca eski şarkılarda kokuyor /gül renkleri"(Bir Toz Rengi Üstümüzde); "alırım nazlı gül/okşarım, kollarımda nenni" (Al Yeşil Kuşandığımınsın).Peki "Gülün ortasında /bakır sesi" (Bakırın Dili) nasıl duyulur?"Gülün ortasında" duyulan sesin Cemal Süreya'nın "Gülün tam ortasında ağlıyorum" diyerek başlayan "Ve zurnanın ucunda yepyeni bir çingene" ile biten "Gül" adlı şiirindeki ayrıksı gerçeklikle bir ilgisi yoktur! "Gülün ortasında" duyulan sesin Sezai Karakoç'un "Gül Muştusu" şiirindeki "peygamber sesi" ile de bir ilgisi yoktur!Gülü işleyen emekle ilgisi vardır.

Kalender, "Göçebe Sevinçler"de(1994)"Gagasıyla terzikuşu /yürek yırttığını diker" (Sol Yanım Kısa Devre) der.Der ama, terziliğin işlemediği bir şey vardır, o da aşktır. "Aşka giysi biçemedim" (Sürgün) der. Sonra, "Tek daire çizdim /Ortada tek gül" (Sudaki Yüz) der. 2 Temmuz Sivas Katliamı için yazdığı şiirinin bir dizesinde ise "O, taşın gülünde solan /Pir Sultan" der. Bu deyişi, Pir Sultan Abdal'ın nefesinde "Şu ellerin taşı hiç bana değmez /ille dostun bir tek gülü yaralar beni" deyişini anımsatır. Kalender, aynı şiirde "Kara sakallarını uzatmış bir akşamdan /Kan sızıyordu /Kan" (Otuzyedici Can) der.Galeyana getiren hangi karanlıktır, cehaleti? Yaraları sarılamayınca insanlığın,kaygılar ve çılgınlıklar şiirlere akar ve birbiriyle buluşurlar. Şair Sennur Sezer'in "Bir su verin bir su /gönlüm serinlemez /gül bahçesine dönmedikçe örenler /Sivas'ta Çorum'da, Maraş'ta /Bir yudum suyunuz yok mu /yanmasın daha güller" (Bir Yudum Su) deyişi de aklıma düşer.Ve yangın söndürülmemiş olduğundan "Denizlere karışmak isterim alevlenmiş köpüğümle /gökkuşağı olmak isterim her gelişinde 2 Temmuz" der, benim de çığlığım (Temmuz Alevleri).

Kalender, "Suskun Resimler Durağı"nda (1995) "Sevdik sevmeleri daha da sevecektik /Hem bendim hem değildim o kadın /Canımın dallarında benimde sakladığım" (Bendeki Ben) der. Güller kanla, ölümlerle, yılanlarla buluşurken günler suskunlukta kanar: "Orda kan ve gül gözlü şahan" (Suskun Resimler Durağı); "Orda kan/kırmızı gül/ve ölüm"(Salkımsöğüt Düşleri);"Gül ağacına dolanmış yılanları düşünerek /Yattı kocasıyla kadın" (Üçüncü Tekil);"Kayalar da erir gülüm, su kurtlanır" (Gün Kanaması).

"Gül Küstü"de(1997)"Ufak tefek kadını /Gölgelerim küçücük /Bu kadar büyük aşkı / Kimse ummuyordu bedenimden" (Düş Dönüşleri) der, Kalender.Evet, kadından her şeyi yapması beklenir de âşık, tutkulu ve şairolması beklenmez!"Doğuracağım kendimi yeniden /Sıfırlayarak doğum tarihimi /Bir çocuğun bakışlarıyla bakacağım /Dünyanın dönüşüne" (Doğurduğum Ben) deyişi ise kadının kimliğini yeniden yapılandırma çabasını yansıtır. Şiirini de her alanda yeniden doğurmayı ister, yaratıcılığı ve tasarımıyla.Güllerin küsmesini engelleyemez,kadının yüreğindeki çocuköldürülürken: "Yakalayıp götürdüler/Yüreğinde ip atlayan çocuğu" (Gülbaharın Günlüğü)."Ağızlarında al gül dalı" (Başka bir Ağrımak Şimdi);

“Gül küstü /Sevdası sökülümüştü topraktan” (Gül Küstü).Ve saçlarıbaşının belası gibidir, kadının: “Saçlarımdan korkuyorum /En çok da saçlarım beni boğar” (Suya İnlen Karacalar).

Kalender’in “Kırmızı Firari”de (1999) “Su akar yaprak çürür çimlenir çim /Yeni sevdalarla eski ölümlerden vazgeçerim” (Kırmızı Firari) deyişi savaşımın umutla, aşkla süreceğinduyumsatır. Peki, gül nerededir?Şu dize yanıtlar, soruyu: “gül onda /kokusu bende durdu”(Eski Ses).

“Kadın Burcu”nda(2001) “anam ki /... /dövmedi ama töre değneklerinin /sırtımdaki izleri ödenmiştir” (Ödenmiştir) ve“örttü günahın ve utancın yüzünü kadın” (Ganj Suresi) diyerek töreler bağlamında sosyalsorunları deşmeye başlar, Kalender.“İzinsiz bağa giriyor zorba /yaprakta yağma, çiçekte talan” (Tecavüz Kadınları), “adının üstünde ad kamburu/bir gün daha gitmiş kirli beyaz” (Dul Kadın Çökertmesi)gibi dizeleri,zora dayalı cinsel ilişkileri şiirlerinde tema olarak belirlediğini gösterir. Düşükten ölenlere adadığı şiirinde “gizli arşivlerinde kadınların/ot kökü, şiş, kinin ve zehir” var der,“özsuyunda beslediği yavrusunu /nedir annesine öldürten?” (Çıkmaz Sokak Cinayetleri) diye sorar. “Sevişmeler tortusu kan /yılanıp yitecek çamaşırlardan” (Neşter Saati)yorumunu yapar, kürtaj için.Kızlar, “sıgırmıyorum çiçeklerine giysilerin” ve “kan güldür kan kıpkırmızı aşk” (Ergen Kızlar Korosu) derler. Kurutulan güller geride kalsa da sesi duyulan aşkı niteler: “konuşan gülkurusu aşk” (Mektupsuz). Ve güller(sevdikleri) için dileğidir: “savaşlar güllerimi ellemesinler” (İki Nehir Kavşağı). Kadının saçları ise çözülme-yen düğümdür: “saçlarım değil miydi okşanıp yıkanırken /tanrıların boğazıma bağladığı kördüğüm” (Tarih Beni Saçlarımla Anımsar).Ve zorla gerdeğe sokulan kadın “kime urgan olmadı ki saçlarım” (Zor Sevda Savaşları) der.

“Delibal”da (2004) tanrıya kafa tutan, diklenen kadınların dirençli duruşu somutlaşır. Ve kadın “günahlardan çok korktum /günahkâr olana kadar” (Tanrıyla Konuşmalar I), “inkâr bedenime, ben kendime korkuydum” (Tanrıyla Konuşmalar VI) der.Kalender, Cemal Süreya’nın “Kızlığın masanın üstünde /Kocana saklıyorsun” (Şu da Var) dizelerine şöyle karşılık verir: “çocukluğumla kadınlığımın arasında /süvarilerle çevrili kızlığım duruyordu // kızlığımı çıkartıp masaya koydum /yüreğim, eli kırbaçlı namus emirlerine /ve Cemal Süreya tahriklerine kanmıyordu /ne kocama sakladım ne sevdama bedel sundum /tenimde eski bir kılıç paslanmış duruyordu/... /bedenimde hiç kimsenin hakkı yok /alırsa elimden aşk alır ancak” (Silahımı Bıraktım). Bu dizelerle Kalender, aşkı yüceltirkenkızlığın sevgiliye karşı silah gibi kullanılmasını eleştirmiş olur. Yine de duyurur ki: “temiz idik... Kirlendik, kirlidir aşk” (Her Ayıp Yakınımdır). Ve kadın, “bıktım kendim olmaktan” (Kendimi Başkasına Erteledim) der. Kadın, kendisi olmaktan neden bıkar? Ya gül ne durumda? “Gül kar’la sevişiyordu” (Gül Yorgunu Kar). “Delibal”da Kalender’in Tanrı ve günah korkusuna karşı aldığı tavır ve cinsellikbağlamında eril söylemle yüzleşmesi İranlı Şair FuruğFerruhzad’ın kadının bedeni ve cinselliği hakkında yazdığı cesur şiirleri ve ödediği bedelleri de anımsatır. Sözgelimi “Günah” adlı şiirinde FuruğFerruhzad, “günah işledim lezzet dolu bir günah /titreyen esrik bir tenin yanında /tanrım ne bileyim ne yaptım ben /o karanlık susku dolu zulada” (Duvar, 1956) der.

Kalender’in“Yedi İklim Dört Mevsim Türkiye Destanı”(2006) adlı epik çalışması öykü, anlatı, diyalog, masal gibi birçok yazı türünü içerir. Küçük Asya’ya yerleşen insanlarla birlikte nehirler, dağlar da konuşur, destanda.Nemrut’a yüzünü dönen kadın şöyle der: “anayım ben kadını ben, sen anlarsın ancak/volkan bekletirsin içinde yüzün taş resmi /bendim her gittiğim yerde çayır çimen yetiren/.../hayatı ben başlattım, hayat benimle sürer /onlar dışardaydı, onlar çoban, onlar asker” (Doğu).Fırat bağırırken Dicle hıçkırır: “anne doğurduğunu gözleri açılmadan/sularımda boğuyordu”ve“kadını, köleyim, Kürt, Ermeni, Arap” (Dicle). Ve “analar göbeğini taşla kestikleri /yeni bir çocuk doğurmakta” (Güney).

Kalender, “Dil Altı”nda (2009) “bekler bende /ayrı bir dil edinir çığlıklar” (Dil Altı) der. “Kirlenen oğullar”ınsevdasız sevişmelerini de yazar, şiirlerinde. “İlkin kadınlar kirlenir sonra oğullar /kirli kadınlarda sinanır temiz açıklık/.../analar bataklık, sevgili çıplak/sarıldığı her kadını /ilk sarıldığı kadın sanacak” der (Uykuda Sevilen Oğlanlar). Ve “kimi düşünüyorsan ben oyum” (Kar Kiri)

diyerek maskeli sevişmeler ile yüzleşir, kadın (gül).“Kes şu vahşeti durdur /Diye yakardığım tüm tanrılar /Uykuda” (Bahar Lekesi) diyerek isyan eder.“Bir celali bekliyor içimde /Bazen erkek oluyorum ah! ekmek ne zor/Aklım olsa ot olurum göllerde saz” (Gülün Gürültüsü) deyişi gülün özlemlerini de vurgular. Ayrıca, Cemal Süreya’nın“Kısa Türkiye Tarihi”nde“celaliyim, celalisin, celali” deyişini de anımsatır.“Cadde bostanına Malatya’dan geldim.../ bütün insanların sokağında /ölüm ve aşk aynı renkle dolaşır”(Sen İstanbul’a Aldırma) diyerek karmaşık kent kültüründe ortak olan öğelere, tutkulara ve acılarına gülün kırmızısını sezdirerek işaret eder.Aşkın kirliliğine vurguyu sürdürür: “aşklar kirlendi ve onların şarkıları” (Sızıntı). Peki, gül ile külün arasındaki ayırım nedir? Bir harf belki: “doğumile ölüm arasında/belki de bir harf hatasıdır/gül değil, gül değil küldü” (Çöl Kimin). “Örümcek zehrini iplik iplik /yüreğinde dolaştırırken Arife” de gülleri yaşatmak isteyen bir gül değil midir? Yoksa, su mudur? Hayır, artık değil! Çünkü, “su ruhunu yitirmiş /adını arıyor” (Öldürülmüş Irmaklar). Ve Kalender, “kendimi öteki sandım, beriki sandım /oysa herkes yine kendine gebe//...// Suydum /soyundum /yine bir hazan yansıması hüznümde” (Gül Saatlerine Yolcu) der.

“Suçlu Fırtınalar”da (2011)“... yazacak mısınız /bir savaşta annesine /ve kız kardeşine tecavüz edilirken /onların çılgınlıklarıyla cinselliği öğrenen /bir oğlun gözlerindeki öfkeyi!” (Savaş Vahşetini Kadınlarda Sınır) diye sorar tarihçilere. “Devlet yüzü /pazartesiydi annem //... //ne kadar zorlanırsam /o kadar ince kadın olurmuşum /seçermiş erkekler suskunluğumu...” (Annem ve Pazartesi) diyerek egemen anlayış üzerinden çocuklarına otoriteyi yansıtan ve kişiliğin gelişmesini baskılayan annelere gönderme yapar. “Bende bir deli var /ölüler dirildi, diriler öldü /ömrüm okyanusa açıldı” diyerek (Kadıköy Güzeli) deliliğe güzelleme yaparken yaşamın yapılan yolculuk ya da varılan hedeften ibaret olmadığını, çalışmanın ve üretmenin yaşamın boyutlarını genişletebileceğini de vurgulamış olur. Ve gül, su ister: “gül çalışıyor susun! /yasak sevgili gibi çağırıyor /topraktan damarına /suyu” (Şafakta Gül Çalışması).

“AcıYeşil”de(2014) şair (terzi) “ölümün giysilerini kim diyor” (Ölüm Keman Dinlemez) diye sorar. Kadın kimliğini sorgularken “annem ki aynasında /beni gördüm” (Ana) der. “... ilkin kadın bile değildim, sandım /bacak arasında kocaman bir ben /ah! o kıllı kara yerin karası ben değildim/başka bir kadını adımla besliyordum/görünen oydu erkeklere” (Yol);“tüylendim, genişledim, çıktım kendimden” ve“bir makas kessin/tırtıl giysilerime sığamam ki/kozalağın içinde kaldı ömrüm” (Kelebek Zamanları I);“ah paramparça bir yamaydım hayata /kadın olmak” (Gündüzümü Gezen);“kuklaya benziyorum ve bir el dilediğince döndürüyor” (İki Yüzüm Bir Ölüm); “öykülerin tümü bir şey olduğumu söylüyor /acaba neydim /kimim ben?” (Ruhum Kim) gibi dizeleriyle kadını yalnızca cinselliğiyle, doğurganlığıyla ve ne işe yaradığıyla ve tanımlayan bakış açısıyla yüzleşirkenenerjenlik sürecindeki yabancılaşmayı, sonraki süreçte kadının kendini başkalaşmış, parçalanmış, yamanmış olarak algıladığını, kendini bulamadığını duyumsatır. Öte yandan Kalender’in bu şiirleri bana Simone de Beauvoir’un“kadın doğulmaz,kadın olunur!” deyişini de anımsatır. (Simone de Beauvoir 1949 yılında yayınlanan “İkinci Cins” adlı yapıtında kadın sorununu masaya yatırmıştır. Kadın başkalarının yaşamlarını sürdürmesinde bir tür uşak, tam olarak insan olmayan bir varlıktır.Kadın içkinliğemahkûm edilmiştir. Ancak, aşkınlıkla bir yapıt ortaya koyarak, kalıcı bir iz bırakarak ya da politik bir eylemle başkalıktan kurtularak özgürleşebilir.)Bu bağlamda kadının yüzleştiği kültürün nasıl ve hangi insan modeline göre örgütlenmiş olduğu sorgulandığındaKalender’in“Ben kimin yüzünden böyle oldum Asya /hangi denizler vurdu, hangi karaya gemiler/yüzümde eski bir Allahın el yazması” (Asya) deyişisorunun geniş bir coğrafyadaki sürekliliğini vurgular. “Tek yol yaşamaya çıkıyordu /örmeye başladım yırtığımı yeniden /.../ neye yaradı güllerim gülistanım /her gün bir ceset çıkıyor içimden”(Kör ve Dilsiz) derkenyaşamı onarma işini elden bırakmasa da “Gül ne yapsa yaprakların sonunda hazan” (Çocukluğum Dökülür) diyerek doğanın belirlediği sürecin de altını çizerek.Gülün diğer durumlarını ise şöyle dile getirir: “gül ne kadar nazlıysa bahçesinde /gül-i zar o kadar bende” (Gül Reçeli ve...); “savaşta gül bile karadır” (An ve Anılar).

“Gece Islıkları”nda(2014) Kalender,“İğnesi kayıp terzi” olduğunu söylese de “şiir taşınacak, gül taşınacak”(Çatısı Akan Ev) der. Hem kendisi hemşiiirinin bahçesi güldür! Otogar portreleri çizerken Muğla’dan Ağrı’ya, Adana’dan Trabzon’a... gözlemlediğiinsanlarınsoluğuyla okuyucuyu gezdirir. Gezdirirken şiirin sınırlarını ve duvarları zorlar, coşkun bir ırmak gibi yazma tutkusuyla sürüklersözcükleri ardı sıra şiirde. “Tanrım, bu ne kadar duvar/Örmüşler içine gömülmüşüm/Örmüşüm/İçimde kalmış dışardakiler” (Şarkısız Sokaklar) der. Artık sığmadığı kabuğu değiştirmek üzere bir savaşım verir. “Çekirdeğe yeniden sığmam/Kollarım dışarıda kalır, gözlerim uzar /artık ben değilim /çok yürüdüm”(Sesime Biri Vurdu).Bu savaşımında onayladığı,el verdiği şey, aşk olur: “her şeyi kaldır at /bir tek o kalsın bir tek /hayatı sevdiliyor aşk” (Ağacı Sevindirdi Su) der. Ağıtlar, kadınların çığlığı olurken kulak verir: “lekesiz donlarımdan doğan çocuklar /kiraz mevsiminde öldürüldüler//uzun trenlerden geldim /kadınların sabır tünellerinden /... /Zamana ağır gelir ağıtların taşıdığı ölümler” (Yazılamayanlar).

Kalender, “Yağmur Sandım Kendimi” de (2018) “kanadımın bir ucu doğuştan kesik /uzun uçamazdım, dikenime saklandım” (Kısa Kanat) der. Kadınlar üzerindeki geleneksel baskıyı, aile ve devlet otoritesini sorgulamayı şiirleriyle sürdürür.Gelenekler doğrultusunda annelerin kızlarını ‘baba yasalara’ göre eğitmelerine ve boyun eğdirmeye çalışmalarına dikkati çeker: “yanlışları düzelten annemin elleri un /gülmelerimizi kısmaya çalışıyor, susun!.../babamın ve devletin jandarması annem” der. Şair, bakış açısını genişleterek “senin derdinde ne var derim kendime/Suriye, Irak ve başka yerler/dünyadan silinirken”(Babaların Kızları)diyerek dünyadaki açmazlarınve savaşların büyüklüğünü de vurgular. “Dünya kocaman /temizliyorum temizliyorum da /bir tarafı hep kirlî” (Zaman Yeniden Susayacak) dizeleriyle kirden pastandünyayı arındırmayı üstlenmiş kadının imgelemiyse seslenir. Şehit annelerine kulak verir: “şehitler diyor, ağıtlar ve anneler /memelerimin süt damarı sızlıyor” (Gece Konuşmaları). Berkin’e sorar: “bu ülkenin nesi oluyorsun çocuk” (Üvey Ülke Çocuğu). Suriyeli kızın gözlerine bakar: “ölümle tecavüz arasında” (Suriyeli Kızın Gözleri).Ortadoğu’da güdülen siyaseti ve savaşları vurgular “bir yağmur yağsa, bir yağmur bu hayatı yıkasa /uzasa otların boyu, serçeler konsa /sönse yangın, tanrı kayboldu” (Orta Doğulu Tanrılar). Kalender’in “Her şey senin yüzünden tanrım/ İnsan olmaya geç kaldım” (Yağmur Sandım Kendimi) dizeleri dedogmatik öğretilerebağlılığın sorgulamayı ve düşünmeyi dışlayarak,susmayı körükleyerek insanlaşmayı geciktirdiğini duyumsatır. “Kiralık Saatler” adlı şiirindeki eğretileme, yaşanan zamanın yapışkan kirini söyler: “durmadan yüzümü yıkıyorum durmadan /derime yapışmış zaman çıkmıyor”. Ve kadının saçlardan kurtuluşu: “saçlarıma tırmandılar, saçlarım suç/gibi boğazıma dolandı da kesti Gülten /ben de kestim kara / alın sizin olsun edep siz/ dedim kan ve kir içindeyken” (Kısa Kanat). Bilindiği gibi şair Gülten Akın, “Gittim geldim kara saçlarımdan kurtuldum” der, yasağa, yasaya, töreye karşı, “içim ayıp”(Kestim Kara Saçlarımı) der. Neyin ayıbı, neyin suçu bu böyle, diye sormaz mı insan? Hiç koşullanmasaydı “tahrik” denen sözcükle insan. Ve duyulmasaydı hiç “saçı uzun aklı kısa” yakıştırması. Oysa, erkekler de saçını uzatabilir. Şair Sennur Sezer ise farklı bir yaklaşımla işler, saçları: “Bilirim /Süsüdür saçı kadının /uzatılır /Sevdaya, duvağa, kefene /Örtmez aklı /Kestim örgülerimi gömdüm / bahçeme” (köyünü bırakanın ağıtı) der.

“Bir Uzun Gökyüzü” (2019), Kalender’in terziden duvar ustasına dek ellerin, dilin ve zamanın söylediğine kulak verdiği şiirlerle örülüdür. Süreklilik gösteren bir rol olarakşiirlerinde görülen ya da zihninde şairliğiyle birleştirdiği terzi imgesini bu kitaptaki şiirinde nasıl dönüştürür, Kalender? “... kumaşım belli, sözcüklerden yapılmışım/sesler ölçüp heceler biçiyorum /tıkır tıkır işliyor yüreğimde iğnelerle iplikler” (Terzinin Şiiri). Yine şiirlerinde süreklilik içinde susturulmuş anneler konuşur: “ağzımızı acıtan ne var bilir misin /kitapların ve devletin /dilimize sürdüğü biber /... /devletin sultanları umudu bitirirler/adımı seslenirler: Anne ya da Tanrı /... /kendimize batıyoruz durmadan görüyorsun ya Tanrı” (Annenin Şiiri). Bu dizelerle, annenin hem tanrıça olduğunu hem de ezildiğini duyumsatan “Cennet annelerin ayakları altındadır” sözü aklıma gelir! “Güle selam verip geçiyor yel” (Bahçıvanın Şiiri) diyen Kalender,“adım gül olsa da değişmez /ateş ve zehir dolaştırır damarım /.../gülün zamanı,

gölün gürültüsü, gül/aşka benzer" (Gölün Söylediği) diyerek "gül" ögesini işlemeyi sürdürür. Gülten Akın ilegüller üzerinden de bir bağ kurar: "Gülleri güze alıştır demişti Gülten" (Gölün Söylediği II). Ve aklıma Sennur Sezer'in "Notlar" adlı şiirinde güle karşı tavır alışığı gelir: "Yorulmaz iğnesiyle şiirin /bilinen bir çiçeği işliyorlar hayata /Bülbüle vurgun, kokusu satılmış bir çiçek... // Anmam adını artık / halk kızlarına ad olmuş o çiçeğin..."

Kalender, "Dolunaya bakarak /İçinden şiir geçen kadınları düşündüm /Merhaba Didem Madak /Gülten Akın, Melisa/ Sennur Sezer" (Nehrin Söylediği) der. Şiir yazan kadınlara merhabası, sayılanlarla sınırlı değildir, kuşkusuz. Şairler ölmeden sayılmaz ya bizde pek! Ve bilinir ki şiirimizintoprağı sancılı ve bereketlidir. Sakladığı tohumları yeşerten kadınların sayısı ise zihinler özgürleştikçe artar. Çoğunlukla geçici bir doyum ögesi ya da âşık olunan nesneolarak var olabildikleri, adları gizlenerek içinden geçebildikleri şiirin yaratıcısıolmayı da başarır, kadınlar. Peki, "içinden şiir geçen kadınlara" ne denilmeli? Sorun şu ki "şair" sözcüğü Arapça ve erildir! "Kadın şair olmaz" diyenler demek ki haklıdır, başka bir kasıtle söyleseler de! (Eğer kast edilen kadınların aşk şiiri yazamayacak olmaları ise günümüzde aşklarını, sevgililerini dillendirmek kadınlar için bir tabu değildir!) Aslında "şairkadın" da olmaz, "şair erkek" olamayacağı için! Şairin cinsiyeti anlaşılmazsa ne olur? Her şairin bir cinsiyeti olsa da öncelikle insanca duyarlığı yansıtan bakış açısıyla, sözcükleri /anlamları /imgeleri dönüştürerek yapılandığı dil ve özgün biçimle yani şiirle ilgilendiğimi söylemeliyim. Öte yandan tüm yapıtlarını tek bir cinsin algısıyla vermiş olanlar, aslında madalyonun bir yüzünü yansıtmış olurlar, insanla tam anlamıyla bütünleşemezler. Belki bunun için "kadınsı erkek ya da erkeksi kadın olarak yazmalı," demiştir, Virginia Woolf, "Kendine Ait Bir Oda" adlı yapıtında. En iyisi şair sözcüğünün eril olduğunu unutmak ve "şaire" olmamak! Her cinsiyet için her sözcüğü kullanmayı sürdürmek! Bir de "ozan" sözcüğü var ki "şair" ve "destan söyleyen" anlamlarıyla kullanılsa daozanlar daha çokâşıklar, halk şairleri, saz şairleriyle birlikte anılmaktadır. Kopuz eşliğinde doğaçlama şiir söyleyebilseydik iyi olurdu kuşkusuz. Arife Kalender'in ise "şair kadın" demeyi yeğlediği görülmektedir, dişil bir söylemle şu dizelerde "ay altında ısıltılarla geçen nehir /ancak bir şair kadın sana benzetilebilir" (Nehrin Söylediği) der. Şair Kalender, kendisi yazsa da bunca şiiri taşıyanın önu sıra yürüyen gölgesi olduğunu, içinden yaşamı köpürttüğünü söyler. O, "kara kızdır, iki belikli, esmer" (Karin Söylediği). Gölgesi nehir olup taşımalıydı, öyle değil mi, deşilecek bunca yarayı aşka benzeyengüllerle yazacak olan şaire? Ve şair de terzi olup yeni ve yüreği daraltmayan giysiler biçip dikmeliydi, güllere.

Gözlemlerini ve birikimini seçtiği temalar bağlamında ustalıkla değerlendirmeyi başaran, bireyle otorite figürleri arasındaki çatışmayı düşünsel ve eleştirel bakışla gündeme getiren, zihinleri kirlettiği halde tartışılması geciktirilmiş konuları sözünü esirgmeden vurgulayan Kalender, şiirlerinde sorguladığı kadın kimliği üzerinden sürekliliği olan bir savaşımındaki tutumunu açıkça ortaya koymuştur. Bu bağlamda Kalender'in şiiri, kadınları özbilince ulaşmaya güdülemekteve aşkınlığa özendirmektedir. Yaşadığı coğrafyada süregelen törelerin ve eril anlayışın zırhına sığamayankadının tragedyasını şiirinde yapılandırabilen Kalender'in insana katkısı öncelediği görülmektedir. Ancak, bireysel ve toplumsal travmalar aşılardan zihninin özgürleşmesi olanaksızdır. Günümüzün tüketim koşullarında özne ile nesnenin diyalektik birliğinigerçekleştirmekde zordur. Her şeye karşın yazma eylemi içinde olanlar ilişkide olduğu toplum katmanı ve dünyayı yöneten politikalarla etkileşim içinde kimliklerini yapılandırma savaşımını verirken aşkınlıkla hem kendi seslerini hem başkalarının seslerini duyurabilmektedir. Şairin dünya görüşü ise insanca bir eylem içindeyken aldığı tavırla somutlaşabilir. Yine her şeye karşın günümüz şiirinin insanın kendi bütünlüğüne kavuşma ve özgürleşme çabasını yansıtmaları beklenir. Yaşadığımız dünyada gerçeklikle ve doğayla bağları giderek kopmakta olan insanlığın yaralarını sarmaya koyulması da...

Kaynaklar: Arife Kalender, *Toplu Şiirler I-Gül Küstü*, İlyayayınları, 2011./ Arife Kalender, *Toplu Şiirler II-Suçlu Fırtınalar*- İlyayayınları, 2011./ Arife Kalender, *Gece Islıkları, Şiir*, Tekin Yayınevi, 2014. / Arife Kalender, *Acı Yeşil, Şiir*, Tekin Yayınevi, 2014./ Arife Kalender, *Bir Uzun Gökyüzü, Hayal Yayınları*, 2018 / .Arife Kalender, *Yağmur Sandım Kendimi*, Hayal Yayınları, 2019.

Öğrencemiz Türkçe

"ANKSİYETE" SÖZCÜĞÜNÜ TÜRKÇELEŞTİRELİM

Yusuf ÇOTUKSÖKEN

Yaşam çeşitli riskler, tehlikeler ve yıkımlar içeriyor; bunların ne zaman nerede, nasıl olacağı ve ne sonuçlar vereceği kesin olarak bilinemiyor. Ancak bunlarla ilgili duygusal durumlar (aşırı heyecan, kaygı/endişe, gerginlik, sinirlilik, yorgunluk, bıkkınlık, dikkat eksikliği, vb) kişinin yaşam kalitesini düşürmekte; çevresiyle iletişimini bozmakta, yaşamdan tat almamaya başlama, içekapanma gibi olumsuzluklar yaratmaktadır.

Sağaltımı tanıya göre uzmanlarınca yapılabilir ancak...

Anksiyete işte bu durumları betimlemek için kullanılan bir terim.

Kökenbilgisi

Anksiyete, Türkçeye Fransızcadan geçmiştir (1950'den sonra). Fransızca *anxiété* "sıkıntı, endişe, sebepsiz korku" anlamına gelmektedir. Fransızca bu sözcük Latince aynı anlama gelen *anxietas* sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Latince *angere*, *anx*-(sıkma, daraltmak, boğmak) +*itase*kinden gelir.

Tanımı

Anksiyete sözcüğünü şöyle tanımlayabiliriz:

ANKSİYETE /anksiye.'te/ a. (Fr.*anxiété*) 1. kaygı verici durum. -2. *tTip./psikiyatri*. sürekli olarak gelecekle ilgili olarak olumsuz düşüncelere dalma, kaygı duyma.

Bu sözcük henüz genel Türkçe sözlüklerde yer almamaktadır.

Olası Türkçe karşılıkları

Benim önerilerim: *aşırı kaygı, çok-kaygı, daraltı, daraltım...derin-kaygı, kaygı bozukluğu, kaygılanım...*

Kimi izlerlerim yaygın terimin *kaygı bozukluğu* olduğunu söylediler.

Ben bu terim konusunda kaygılıyım: *kaygı bozukluğu* ne demek? Kaygı zaten bir ya da daha çok bozukluğu göstermiyor mu? Kaygıda ortaya çıkan bozukluk mu acaba? Doğrusu, bu "kaygı bozukluğu" sözünü pek tutmadım, yaygınlaştığı söyleniyor. Kaygının bozukluğu mu? Kaygının yarattığı bozukluk mu? Tekil mi, çoğul mu? Kaygı zaten duygu değeri olumsuz sözcüklerden biri; kendisinde iyi gitmeyen, rahatsız edici durumlar gizli. Bir de buna "bozukluk" sözünü eklersek, bir tuhaf oluyor, yadırgıyorum.

Bunun gibi "korku bozukluğu" sözünü de yadırgıyorum. Anksiyetede derin bir kaygılanma var. O nedenle ben *kaygılanım*'ı, sözün (seslem [hece] sayısı denkliği vb), hem söyleyiş, hem de içerik bakımından uygun olduğunu düşünerek önerdim... Belki *derin-kaygı* da diyebiliriz...

Feysli izlerlerimin önerileri de şunlardır: *aşırı kaygı* (Hayri Kaya), *bunaltı* (Ülkü Babacan), *bunaltıcı kaygı* (Dil Derneği), *derin kaygı* (Olcay Erçöçen), *içsel korku* (Rasim Meral), *kaygı* (Osman Akın Türker), *kaygılılık* (Alişan Özdemir), *kaygıtaşımı* (Muharrem Soyek), *sayrıkaygı* (M.Güner Demiray), *sıkıştırılmış endişe*, *sıkıştırılmış kaygı* (Ferziye Küçük), *yürek çarpıntısı* (Gönül Tokayeva), vb.

Bunlar arasında *aşırı kaygı, derin kaygı, içsel korku, kaygılanım* gibi öneri terimlerin tutunma şansının yüksek olduğunu düşünüyorum.

Sizin de önerileriniz varsa, değerlendirebiliriz...

Yıldız Tümerdem**Yolcu Yolunda Gerek**

Eskişehir'e giden trenin restoranındayım. Her zamanki gibi yalnız değilim. Yol arkadaşlarım; Türk musikisi kasetlerim, kasetçalarım, yol boyunca gözlemlediklerimi paylaştığım kurşun kalemim, kalem açacağı, silgim ve de çizgili defterim. Gözlerimde el değmemiş yemyeşil doğanın gizemli yansıması ve mavi bulutların ışıltısı var. Yeni sürüldüğünü yaşamsal kokusu ile bana ulaştıran bereketli topraklar. Hayallerimde yeni filizlenmiş buğday tanelerinin çekici güzelliği. Rüzgârın ılık esintisi ile türkü söyleyen dolgun başaklı, sarı sapların süslediği ucu bucağı görülmeyen tarlalar ve onları emeği ile ekmeğe dönüştüren Anadolu'nun kutsal kadınlarının güneşin ışıkları ile canlanmış onurlu yüzleri. **Hacı Arif Bey, Şevki Bey, Yesari Asım Ersoy, Osman Nihat Akın** vb. çok sayıda unutulmaz bestekârlarımızın eskimeyen şarkıları kulaklarımın pasını siliyor her zamanki gibi. **Hicaz, Nihavent, Segâh, Evic** makamları renklendiriyor, gençlikten günüme taşıdığım sevdalı evrenimi. Tren düdüğü yaşam sevincim. Keyifli bir hüznle anımsadığım geçmişimle el ele, göz gözeyim. Yaşanmamış duygular, hızla yol alan trenin penceresinden bana gülümseyerek el sallıyor. Anılar perdelerini aralamış, kapılarını açmış yeni güne yenilenmişçesine.

Kalemim ellerimi, duygularım yüreğimi, anılarım bu günümü ısıtıyor keyifle. Güneş sanki benim için doğuyor karşı tepelerden tüm güzelliği ile. Küllenmiş aşkların kor ateşini gizlemiş görkemli batışına. Şimdiden akşamı bekliyor sanki. Güneşle paylaştığım duygularımın coşkusu ile doluyor sayfalar. Yolumun üzerindeki köylerde, beyaz güvercinler kanat çırparak yolcu ediyorlar beni. Sular çağılıyor, bahar günlerinin coşkusu ile eşlik ediyorlar dinlediğim şarkılara. Ağaçlar çiçeklenmiş, yeniden doğarcasına. Onlarla birlikte yeniden doğuyorum, yeniden kucak açıyorum yeniliklere, güzelliklere. Dizeler beyaz sayfalara dökülüyor her zamanki gibi, yeniden yenicesine.

Bir çift güvercin süzölsün gökyüzünde. Kanat çırpın neşeyle. Senin ve benim sevgimizi taşısn, yıllar yılı usanmadan, yüksünmeden. Güçlü kanatlarını çırpın mavi göklerde, güneşin bitimsiz nefesiyle. Beyaz olsun renkleri, katıksız sevgiyi getirsin mor dağların ötesinden, yitimsiz özlemleriyle.

Yazmak yaşamaktır benim için. Ya sizin için?

19 Mayıs... Öz eleştiri ve...

Tunca Tünay

19 Mayıs sizin bayramınız, genç arkadaşım! Oysa daha dün, benim bayramımdı. Gencecik ve umutlu bir öğrenci olduğum o günlere geri döndüğümde aklıma ilk gelen, orta öğrenimimi sürdürdüğüm küçük bir taşra okulu. Öğretmenlerimiz bize kendi çocukları gibi davranır ve değer verirdi. Onlar bizi önemsedikçe biz de önemser ve gelecekte, ülkemiz adına her zorluğu aşacak güçte bulurdukkendimizi.

Küçüklüğümde, gerçek bir şölen olan bayram törenlerine, günler öncesinden büyük bir istekle hazırlanmaya başlardık. Bayramlar, ülkemizde yaşayan bütün insanların birleştiği günlerdi.

Bu gün geçmişe yansız olarak baktığımda gözlediklerim, kendi adımıza asla savunamayacağımız onca yanlışla dolu ki! Üstümüze düşen görevleri yapmadığımız gibi utanmadan bunun sorumluluğunu da hep başkalarının üstüne attık.

Biz yetişkinlerin çoğu gençleri beğenmeyip yetersiz buluruz. Sorumluluk bilincinizin gelişmediğini, giderek bozulduğunuzu düşünürüz. " Kendine yararı olmayan bu bozuk gençliğin, ülkesine ne yararı olur ki!" diyerek sizi küçümseriz bile. Oysa büyük düşünür Montesquieu "Bir ulusun gençleri bozulmaz.O ancak yetişkinleri bozulduğu zaman bozulur." diyor. Doğrusunu isterseniz, ben de bu düşünceye içtenlikle katılıyorum. Gerçeği söylemek gerekirse, sizi yeterince önemsemeyişimizin temelinde özgüvenimizin yokluğu yatıyor. Bu günü hak edemeyişimizin acısını sizden çıkarmak isteyişimiz belki de bu yüzdendir.

Ülkemizde yaşanan olumsuzlukların hemen hemen tümünde, -bilerek ya da bilmeyerek- hepimizin payı var. Ülkeye sahip çıkma adına öylesine değişik yollara saptık ki her yol çıkmaz sokak oldu. Hepimizin sağı-solu, dini-imanı başka yana baktığından, bizim gibi düşünmeyeni düşmanımız saydık. İnançlarımız, dilimiz, dinimiz, kültürümüz ne zaman bizi ayrı yanlara savurdu?

Hangi arada çocuklarını kendi çocuğumuz gibi koruyup kolladığımız kapı komşularımızı -hiç utanmadan- el saydık? Etikdeğerlerimizi açıkça ve çabucacık değiştirip, nasıl yok ediverdik? Varolmayı, “varlıklı olmak” sanıp saygıyı bu yolla kazanmak için her yolu doğru saymaya nasıl alıştık? Yakasında adı görünüyor diye bir emekçinin üç-beş ayda kazanamayacağı paralara aldığımız giysileri giyince, değerimizin arttığına inanmaktan nasıl hiç yüksünmedik? Bu soruların yanıtını bunca yıldır bulamadım gitti! Yaptıklarımız ya da yapmadıklarımız yetmezmiş gibi, “borç yiyen kesesinden yer!” deyip, her tükettiğimizle, sizi borçlandırdık. Bu bizim ve ülkemizin yaşam biçimi oldu giderek. Yönetemedik, yönetilemedik ve bu günlere geldik. Kısacası biz geleceğimize sahip çıkamadık genç arkadaşım.

Uzun sözün kısası, geçmişten bu güne aktardıklarımızla size güzel bir gelecek sağlayamadığımız gibi hayatınızı çok zorlaştırdık. Sizin karamsarlığınız ve geleceğe güvensizliğiniz bence hiç de şaşırtıcı değil. Çoğunuz başka ülkelere kaçıp yaşamınızı güvence altına almak istiyorsunuz. Açıkçası, böyle düşündüğünüz için çok da haksız değilsiniz. Ancak başka yaşamlarda ne denli rahat ederseniz edin, bir süre sonra, kendi gün ışığınızda uyanmayı isteyeceksiniz.

Söylemesi çok zor ama siz pes ederseniz, biz temelli beceriksiz olacağız. Utanarak söylüyorum, emanetinizi kurtarmak adına yapacağınız ilk iş bizim yaptıklarımızı-yapamadıklarımızı saptamak olmalı. Yalnızca bozduklarımızı onarmanız bile uzun bir süre alacak ama siz bunu yapabilecek güçtesiniz.

Sizin ve çocuklarınızın geleceğini kurtarabilmek için, çağdaş ve bilime dayalı düşünebilmeniz gerektiğini unutmayın. Gelişmiş ve barışçı bir ülkede yaşayabilmek için, herçeşit ayırımcılığa son vermenin bir yolunu bulmanız gerektiği de apaçık ortada!

Kadınıyla- erkeğiyle üreten ve ürettiğini eşit olarak paylaşabilen bir toplum olduğumuzda, çocuklarınızın bayramı gerçek bir şölen olacaktır, genç arkadaşım.

“YAĞMUR’DAN SONRA” (*)

Hasan Akarsu

Defne Suman 1974 doğumlu olup Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nü bitirir. Makaleleri, gezi günlükleri ve romanları olan yazar, özellikle Yaz Sıcağı (2017) romanıyla ilgi çeker. “Yağmur’dan Sonra” adlı yeni romanında bir düş ülkesinden kesitler verir. Savaşların olduğu dünyada, olaylar Vatan adlı ülkenin korunması için alınan önlemler doğrultusunda gelişir. Kent yaşamı, savaş, salgın hastalıklar, bir Ada, depremler, yağmurlar, yetimhane, Barınak’taki yaşam ayrıntılarıyla yansıtılır. Orta Ülke, Öte Ülke, Eski Ülke ve Vatan arasındaki çekişmeler Kaya’nın ağzından anlatılır. Ada’da bulunan Barınak adı verilen Yetimhane’ye birçok ülkeden kimsesiz kız ve erkek çocukları getirilip eğitilir.

Kaya’nın sevdiği Yağmur, Öte Ülke’den getirilir. Annesinin seks kölesi olduğu, onu kullanan, çocukken bile tecavüz eden Doktor’un daha sonra evlenmek için Ada’ya kaçırıldığı belirtilir. Yağmur’u seven bir de Bulut vardır Kaya’nın arkadaşı. Birbirlerini kıskanırlar bu yüzden. Barınak’ın sorumlu kadınları vardır. Kibel Ana Müdüresi, Kayra Ana aşçısı, Artemis Ana öğretmeni, Kayra Ana vb. Ada’daki ilk salgın kargaşa devrinde olur. Alınan önlemler ilgi çekicidir. Vatan Ülkesinin başı olan Lider, Ada’yı denetimi altında tutar. Jandarma Komutanı Berke de denetimlere gelir. Savaşan askerlere gönderilmek üzere yetiştirilen kızları 16 yaşından sonra alıp götürürler. Seçkin kızlar komutanlara verilir. Bunlar olurken Lider’in yönetimine karşı gizli örgüt de çalışır. Yolaçık Örgütü, içerden de destek alarak Kaya’yı, Yağmur’u ve Bulut’u Ada’dan kaçırmayı başarır. Onların denizde tekneyle kaçış öyküsü, Bulut’un boğularak ölmesi sonra motorla karaya çıkışları heyecan vericidir. Ada’ya ikinci salgın çocukları da getirilir. Salgın köylere kadar yayılır, ölümlerin cesetleri yakılır. Kaya’nın Yağmur’la Siyam’ın eski başkenti olan Krundep’teki yaşamları, oradan Jum Adası’na kaçışları, Üçüncü Salgın’da kentlerde bile insan kalmaması, maymunların çoğalması, doğanın insanlardan intikam aldığıının göstergesi olarak yorumlanır.

Yazmazsam...

Anlatıcı Kaya, kamyonetle bırakıldığı köyde bir deftere karalar yaşadıklarını. Onu koruyan Muhtar’ın günden güne eriyip öldüğüne tanık olur. Yedi yıl kaldığı köyde kendisi de salgına yakalanır ve gittikçe ayaklarının ellerinin tutmadığını görür. Zor da olsa yaşadıklarını not eder: “... *Yazmazsam zamanın sonsuzluğunda kaybolacağım. Ve bu, beni ölümden daha çok korkutuyor...*” (s.118). Kaya, yazdıklarını kendisinin “Altın Plak’ı” olduğunu düşünür. Ölümler son yazdıkları bunu kanıtlar: “... *Ben bu defteri yazmak için yaşadım. Geleceğe bir Altın Plak da benden. İnsan’ın elyazması. Sonraya, benden bu satırlar kalsın...*” (s.157).

Yazar Defne Suman, kurguladığı romanda, savaşan ülkelerin topluma olumsuz uygulamalarını yansıtırken Kara Delik adlı kurumun düşman işi olduğunu, milletin tüm arşivini ve parasını yuttuğunu anımsatır ki günümüzde yaşananları da düşündürür.

(*)Yağmur’dan Sonra-Defne Suman, Roman, DK, 1. Baskı, Kasım 2020, 158 s.

“BİR NEFES GİBİ” (*)**Hasan Akarsu**

Ferhan Özpetek, İstanbul-Kalamış doğumlu olup 1976'dan beri Roma'da yaşamını sürdürür. Film senaryo yazarı ve yönetmeni olarak tanınır. İstanbul Kırmızısı ve Sen Benim Hayatımsın adlı romanlarına Bir Nefes Gibi adlı yeni romanını ekledi. Romanı İtalyanca aslından Neval Barlas Türkçeye çevirir. Mektuplarla yazılan romanda iki kız kardeşin aynı adama olan aşklarının acıklı öyküsü anlatılır.

Roman, Antalya-Kaş'tan 20 Haziran 2019'da yazılıp Roma'ya gönderilen ve sahibine ulaşmayan mektupla başlar. Oysa ilk mektup İstanbul'dan 23 Ekim 1969'da yazılmıştır ve ardından onlarca mektup yazılır. Mektupların hiçbirisi yerine ulaşmaz, geri gider. Mektuplardan çıkan sonuca göre, Roma'nın bir kasabasında yaşayan ailenin acıklı öyküsü ilgi çekicidir. Baba askeri okulda eğitim subayıdır. Anne sert karakterli, acımasız bir kişidir. İki yaş arayla doğan kız çocukları Adele ve Elsa birlikte büyürler. Yirmi yaşına gelince erkeklerin ilgisini çeken güzel kızların yaşamı değişir. Avukat olan Vittorio, ilk önce Elsa'yla ilgilenirken ablası Adele'le ilişkilerini geliştirir ve onunla evlenir. Böylece iki kız kardeşin araları bozulur. Avukat Vittorio, Elsa'yla da ilişki kurar. Ona bir pansiyon tutar. Sonra evine getirir. İki kız kardeşi bir arada kullanır. Gizli ilişki bir gün açığa çıkar. Adele, eşinin Elsa'yla da seviştiğini görür. Aynı adamı paylaşamayıp tartışırlar. O sırada Vittorio da mutfaktadır ve balkonun korkuluğu yoktur. Tartışma sırasında Avukat Vittorio, 8. kattan düşer ve ölür. Kızlar olayı babasına haber verirler. Eğitim subayı baba, çevresini kullanarak olayı kapatır. Elsa, bir süre ailesinin yanında kalsa da çözümü kaçmakta bulur ve trenle İstanbul'a gider. Oradan kardeşi Adele'e yazdığı mektuplarında yaşadıklarını değerlendirirken İstanbul'daki yaşamını da anlatır.

Elsa'nın İstanbul'daki Yaşamı

Adele, Sirkeci'de bir otelde kalır. Kız arkadaşının kardeşi Dario, İtalyan Konsoloslukunda Kültür Ataşesidir. Onu bulur ve onun desteğiyle yaşamını sürdürür. Çevresindeki erkeklerle ilişki kurar. Kahve tüccarı Ender'le çıkar, onunla evlenir ve kısa sürede boşanır. Bir tekstilcinin oğlu olan Bayram'la arkadaş olur, ayrılır. Dario'nun çevresini kullanır, zengin olan Kemal'le yaşar. Dario'nun ataması ABD'ye yapılır. Elsa, Dolmabahçe Sarayı'nı gezerken Fransız turist Marc ile tanışır, birkaç günlük ilişki kurar vb. Eski bir hamamı satın alarak onartır ve işletir. İtalya'ya ve kardeşi Adele'e özlemi büyür içinde. Aradan 50 yıl geçer ve İtalya'ya dönmeye karar verir. Romanın başındaki ilk mektubunda bunu Adele'e bildirir.

Elsa, Roma'daki evlerine gider. Ablası Adele'in evi iki yıl önce sattığını öğrenir. Evin yeni sahipleri olan Sergio ile Giovanna'ya konuk olur. O pazar gününde onların da yemekli konukları vardır. Giulio ile karısı Elena, Leonardo ile karısı Annamaria da Elsa'nın başından geçenleri ilgiyle dinlerler. O sırada kalp krizi geçiren Elsa ölür. Cankurtaran çağırırlar, Adele'e telefonla haber verirler. Adele gelir, kardeşinin morga götürülen cesedini görmek istemez. Elsa'nın çantasından çıkan kendisine yazdığı mektupları alır. Bir de son gönderdiği mektubu ona verirler. Elsa, bir önceki mektubunda "... Önemli değil; zira hayat bir nefes gibi akıp gidiyor. Ve geride yalnızca, isteyip de yapamadıklarımızın özlemiyle, bizi biz yapan tüm yaşanmışlıkların farkındalığı kalıyor... Sevginin, günahın, cezanın birleştirdiği bir kadere meydan okuduk... Vittorio bizim hastalığımızdı, ikimizi de perişan eden ağır bir hastalık... Bir karar vermemiz gerekiyordu. Ya onunla birlikte acı çekecek ya da yaşamaya devam edecektik. Hepsi bu..." (s.154-155). Bu sözlerde, Vittorio'nun balkondan farkında olmadan düşmesine göz yumduklarının itirafı olduğunu belirtmeliyiz.

FerzanÖzpetek, “Bir Nefes Gibi” romanında, aynı adama âşık olan iki kız kardeşin ‘imkânsız’ aşklarını etkili bir dille, mektuplarla yansıtır. Yaşamın “bir nefes gibi aktığını” belirtir.

(*) Bir Nefes Gibi- FerzanÖzpetek, Roman, Çeviri: Neval Barlas, Can Yayınları, 2. Basım, Temmuz 2020, 160 s.

“AĞABEYİM ORHAN VELİ” (*)**Hasan Akarsu**

Gazeteci, yazar Seray Şahinler 2012’den beri sürdürdüğü Orhan Veli üzerindeki çalışmasını, Orhan Veli’nin kızkardeşi Füzûzan’ın seslenişiyle, “Ağabeyim Orhan Veli” adıyla kitaplaştırır. Kısacık yaşamında “Dünyalar vardır, düşünemezsiniz” diyen Orhan Veli’nin şiirde getirdiği yenilikler büyük ilgi çeker. Yazar Seray Şahinler, ozanın aile ilişkilerini, çocukluğunu, gençliğinde yaşadıklarını, şiirde verdiği savaşı vb.kızkardeşi Füzûzan Yolyapan’ın tanıklığında anlatır.

Orhan Veli’yi annesi Fatma Nigar Hanım ayrı sever. Babası Mehmet Veli, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası’nda klarnisttir. Oğlunun şiire boş zamanlarını değerlendirmesi için hobi olarak yaklaşmasını isterken Orhan Veli’nin gözü şiirden başka bir şey görmez. Beşiktaş Anafartalar İlkokulu Anasınıfı, Ankara Gazi İlkokulu ve Ankara Lisesi’nde okur, Oktay Rifat, Melih Cevdet’le arkadaşlıkları şiir çalışmalarında etkili olur. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın da öğrencisi olan Orhan Veli’de tiyatro sevdası da vardır. Kendilerinden önceki şiiri, eskiyi yok sayarlar, şiirin belli kalıplara ve ölçülere hapsedilemeyeceğini savunurlar ve “Garip” karşılanırlar. Garip Akımı böyle doğar ve büyük yankı uyandırır. Yaşar Nabi Nayır, Nurullah Ataç, Sabahattin Eyuboğlu vb. birçok ünlü onlara sahip çıkar.

Şiirde yeni zamanların sesi

Yazar Şahinler, Orhan Veli’nin Hasan Ali Yücel’in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde kurulan Tercüme Bürosu’ndaki çalışma arkadaşlarını anarken sonraki okuma yazma düşmanı MEB Sıralar’ın karşısında Orhan Veli’nin bir şişe şarabı yere vurup istifa ettiğine de değinir. Orhan Veli’nin sanatçıların ortamındaki durumu, ödülleri eleştirmesi, aşkları (Nahit Hanım, Bella Kent, Mualla Aba vb.), içtiği meyhaneleri, Sait Faik ve S. Ali’yle dostluğu, Nahit Hanım’a yazdığı 62 mektubu, çıkan kitapların yankıları, Yusuf Ziya Ortaç’ın yaptığı olumsuz eleştiriler vb. ilgi çekicidir. Sabahattin Eyuboğlu, onun “Şiire yeni zamanların sesini” verdiğini belirtir.

Seray Şahinler, Füzûzan’ın tanıklığında, basındaki belgelere, mektuplara başvurarak Orhan Veli’nin 1949-1950 yıllarında 15 günde bir, 28 sayı çıkarttığı “Yaprak” dergisi serüvenini de ayrıntılarıyla yansıtır. Dergiyi çıkarırken yaşadığı parasal sıkıntılar, sürdürüm çabaları, yazarların verdiği destek, Orhan Veli’nin dergideki köşe yazılarının etkisi, DP’ye karşı sert çıkışları, “memleketi ileri götürme” isteği, Nazım Hikmet’in açlık grevine destek için üç günlük açlık grevi ve beklenmedik ölümü sonrasında yaşananlar ilgiyle okunur. “Ağabeyim Orhan Veli” kitabının 17 Kasım 1950’de 36 yaşındayken Aşiyân’da toprağa verilen Orhan Veli’nin ayrıntılı yaşamını merak edenler için önemli bir kaynak olduğunu belirtmeliyiz.

(*)Ağabeyim Orhan Veli-Seray Şahinler, Doğan Kitap, Ocak 2021, 260 s.

Ö Y K Ü L E R

12.ci sayıdan başlayarak dergimizde bir ilk yaşanacak. Dergimizde, öykü yazarımız Turgut Acar'ın bugüne dek yayınlanmış 12 kitabına adını veren öykülerine yer vereceğiz. Bu sayımızda yer alan Kar Üstünde Kızıl Laleler Turgut Acarın ilk kitabına adını veren öyküsü. Turgut Acar'ın 1940 lı yıllarda yazdığı bu öykü, 1990 başlarında Yazar ve Eleştirmen Rahmetli Asım Bezirci'nin Turgut Acar'a söylemeden seçerek düzenlediği ve Yön Yayınları'nca 1992 yılında basılmasını sağladığı ilk kitabında yer almakla kalmamış kitaba adını da vermiştir... Turgut Acar'ın yayınlanmış 12 kitabına adını veren öyküler dışında Turgut Acar'ın 1953 yılında Varlık Dergisinde yayınlanan Odacılar adlı öyküsüne de yer vereceğiz. Bu ilk adımla, dergimizde değişik yazarlarımızdan yapacağımız bu tür alıntıları sürdürerek bir antoloji oluşturabilmek dileğiyle...

Turgut Acar'ın 13.ncü sayımızda yer alacak öyküsü, Acar'ın yayınlanan ikinci kitabına adını veren: "KİMSE BİLMEZ BU ANIYI." 14.SAYIMIZDA YER ALAN ÖYKÜSÜ 3. KİTABINA ADINI VEREN: "YALNIZLIĞIN ÇAN SESLERİ..."15.ci sayımızda yer alacak öyküsü 4.kitabına adını veren: "GÜLBELAZ", 16.Sayımızda yer alacak öyküsü 5. Kitabına adını veren : "ZAMAN SIZIYOR AYNAYA". 17.Sayımızda yer alacak öyküsü,6.kitabına adını veren: "ŞAZ". 18.sayımızda yer alan öyküsü,7.kitabına adını veren "Sigaraya Koşulan Beyaz Atlar". 19.sayımızda yer alacak öyküsü, 8.kitabına adını veren Mor Kapı.20.sayımızda yer alan öyküsü, 9.kitabına adını veren EYLÜL BULUTLARI. 21.sayımızda yer alan öyküsü 10.kitabına adını veren öyküsü GÜNAYDIN MUTLULUK, 22.Sayımızda yer alan öyküsü 11.Kitabına adını veren PENGUEN OTELİ.

PENGUEN OTELİ

Turgut Acar

Akşam alacasını giyinmiş karanlık gecesini bekliyor.

Ali usta tümseğın kenarına çömelmiş duruyordu. Sokağa yavaş yavaş inen karanlığı okşuyordu sanki...Onun, Ali usta olduğunu ben biliyorum, bilmeyen fırıncı İbrahim, gözlerini ovarak,

“ Şurada duran köpek mi?” dedi.

“Ne köpeği, dedim, insan o, hem de Ali usta.”

Şaşkınlıkla,

“ Ali usta mı? Ne yapıyor ora da?” dedi.

“ Bilmiyorum, gelince sorarız.” dedim.

Boş limon sandığını yanıma diklemesine koydu. Fırına girdi.

“ Nereye İbrahim?” dedim.

“ Çay demledim onu getireceğim” dedi.

İçinde üç bardak, lüllüğünden buhar çıkan koca bir çay demliğı, şeker kutusu, çay süzgeci bulunan tepsiyle döndü İbrahim. Gelir gelmez de,

“ Gelmedi mi Ali usta?” dedi.

“ Gelir gelir.” Dedim.

Elindeki tepsiyi limon sandığının üzerine yerleştirdi. Otururken Ali usta da kalkmış bize doğru geliyordu. Yaklaştı, fırının lamba ışığına girince tepsiyi gördü,

“ Ooo! Çay da varmış, durdu, yöresine bakındı, sonra, içip bitirdiniz mi yoksa? “ dedi.

“ Yok yok, dedi İbrahim, seni bekledik.”

“İyi akşamlar” dedi, oturdu.

“ İyi akşamlar...” dedik biz de.

Suskunluk oldu biraz. Bu, beynimiz de, Ali ustanın gelmesiyle, açılacak yeni konunun içeriğini bir araya toplayıp düzene sokmak içindi...Hep olur ya, neyse...

“Eee, dedi İbrahim çayları koyarken, sormak ayıp olmasın ama ne yapıyordun orada Ali usta?”

“Sorma İbrahim, başımıza iş açtık...”

“ Ne oldu ustam?” dedim,söze karıştım ben de...

“ Ne olacak Mor Fuat`ın işleri...”

“ Mor Fuat mı?” dedim.

Derin suya atlamış bir insan gibi, gözlerini yumup nefesini tutarak düşündü bir zaman, sonra,

“ Ona girmeyelim bey bilader, dedi, sen yenisin buralar da, baştan almak gerekir,o da çok uzun zaman ister. Denk bir günde İbrahim anlatır sana. O bilir her şeyi. Öyle mi İbrahim?”

İbrahim bardaklara çay koyarken,

“ Anlatırım usta, sen olanları de hele bir...”

Ali usta çayını yudumladı,

“ Ne anlatayım İbrahim, dedi, geçen gün MOR FUAT GARİBAN EVİ yandı...”

İbrahim şaşkınlıkla,

“ Deme ustam, dedi, nasıl oldu bu?”

“ Nasıl olacak, yanmış işte...”

İbrahim üzüntüyle oturdu.

“ Eee, dedi, garibanlara ne oldu?”

“ Bir şey olmadı onlara, dedi Ali usta, alaçık kaldılar öyle,dolaşıyorlar oralarda. Uykudayken yanmış giyitleri çoğunun... Bakın geçenler de ne oldu. Anlatayım da gülün. Konsolosluğun bahçe duvarını boyuyorum. Konsolos bey beni çağırdı. Gavur mavurdur ama Türkçesi kuvvetidir. Gittim. Ali usta, dedi, şu çıplak dolaşan insanları gördükçe içim acıyor. Onları giydirelim.Ne dersin? Kostak bir adamdır konsolos bey, vicdanlı da...

“ Çok iyi olur beyim...” dedim.

O da sevindi.

“ Çağırın bana Hüseyin,i...” dedi.

Hüseyin, Konsolosluğun getir götür işlerine bakan biri. Geldi Hüseyin,

“ Buyur beyim “ dedi.

“ Hüseyin, dedi konsolos, depoda ne kadar kullanılmış giyit varsa, ayakkabılarla beraber Ali ustaya ver...”

“ Peki beyim, dedi Hüseyin...”

“ Hadi bakalım, göreyim sizi...” dedi Konsolos.

Hüseyin de bana,

“ Hadi olalım biz de...” dedi, kolumdan çekti. Gittik. Depo yakın. Girdik.İşıkları yakınca her şey çıktı ortaya...Hüseyin katlarını açıp açıp gösteriyor giyitleri. Neler yok, siyah, değirmi kuyruklu yırtmaçlı ceketler, çizgili pantolonlar, azıcık akçıklar ama olsun, kolalı gömlekler, boyun bağları, ayakkabılar...Var oğlu var... Parlak ayakkabıların yüzleri çatlak sökülük ama hiç yoktan çok çok iyidir. Yalın ayak gezmektense...”

Hüseyin durdu bir ara. Parmağıyla çenesini kaşırken beynin de bir düşünce oluşturduğu belliydi. Sonunda:

“ Ali usta, dedi, bu garibanları bir hamama soksak nasıl olur?

Sanki beynimi okumuştı Hüseyin.

“ Çok iyi olur Hüseyin” dedim...

“ Öyleyse bunları alıp gidelim.”

Yüklendik giyitleri, çıktık. Yakındaki yangın yerine geldiğimizde, garibanlar yanmış, isli duvar diplerinde, uzun zaman kullanılıp atılmış işçi mitilleri gibi yatıyorlardı. Toparladık. Konsolosluğun hizmetliler bölümünün hamamına soktuk. Altı kişiydiler. Hüseyinle yıkayıp giydirdik hepsini. Enine boyuna aldırmadan. Uydu uymadı demeden. Tamamladık işi...Birbirlerine bakıp gülüşüyorlardı. Ağlayan da vardı... Oooh,ne güzelmış, diyen de...

“Şimdi PENGUEN OTELİ,ne gidiyoruz”dedi Hüseyin. Yürüdü. Garibanlar da birbiri peşi sıra yürüdüler...Siyahlı beyazlı penguinler gibiydiler...

Sözün tam burasın da Ali usta, elindeki boş çay bardağını tepsiye koyarken gülüyordu.

“ Şimdi onlara sürekli kalacakları bir yer bakıyorum...Hadi bana izin...” dedi, gitti.

Ali usta konuşmasını kesince, olağan bir sessizlik başladı ya, işte o zaman niye ise inceden bir dağlanma duyumsadım içimde... Baktım İbrahim,e o da öyle

Havayı dağıtmak için,

“ Hadi, dedim İbrahim,e çayları tazele”

İbrahim konuşmadan, bardaklara çay kattı demlikten... Bardak elin de oturdu.

“ Eee, dedim, şimdi anlat bakalım Ali ustanın dediği Mor Fuat,ı...”

“ Nesini anlatayım, dedi İbrahim, çoğunu söyledi Ali usta. Bana bir şey bırakmadı...”

“ Olsun, yine de bir şeyler vardır, dedim, örneğin Mor Fuat sonra garibanlar barınağı, yangınlar, yananlar...Çok ilginç doğrusu...Hadi nazlanma...”

Bu sözünden sonra, bacak bacak üstüne attı İbrahim, pat diye de vurdu bacağına. Bu başlıyorum demekti. Başka anlamda da dinle de olabilirdi. Bu kapalı imden sonra kulak kesildim...

İbrahim anlatıyor:

“ Mor Fuat,ın babası Mor Cemal varmış buralarda. Ben onu görmedim. Asıl işin başı oymuş. Şimdi yanan yerde otel işletirmiş.Giren çıkan bellisizmiş...Durmadan içermiş...Ne bulursa, ispiro bile. Burnu patlıcan gibiymiş, o nedenle Mor Cemal diye adlanmış... Uzatmayayım bir gece ispiro ile yakmış kendini...Söylentiye göre bilerek yapmış bunu...Her ne ise...Otel kalmış Mor Fuat,a, babasından arda kalır mı Mor Fuat ondan da yaman çıkmış Neyse keselim bunu...”

Gelelim Mor Fuat,a; Mor Fuat,ı kimse anlatamaz. O anlatır kendini. Babam söylemişti: Resmin önünde dur, konuştuklarını dinle. Şimdi buna şaşıp kalacaksın... Hiç şaşma...Şaşma da dinle... Otelin basamaklarından çıkıp ana kapıdan girince vakit de gece ise karşına Mor Fuat çıkar. Başını kaldır tam alnacın da koca bir resim. Çerçevesine yerleşmiş, uyuşturucu bir bakışla süzüyor, gireni çıkanı...Hep öyledir ya, giren çıkan kimin umurun da...

Püsküllü fesi, kara kaşı kara gözü, sıçan kuyruğu bıyığı, hem de yaka göğüs açık, yılların sarartıp bozarttığı bir resim, Mor Fuat. Bir de, bunları süsleyip çerçeveden taşan zevklenmiş gülümseyişi, kimsenin bozamayacağı

bir özgürlük gücü, ben benim diyen açılmış bayrak, öyle durur orada. Canlı mı? Değil...Ama canlı gibidir.

Vardım önüne. Anlatıyor. Babamın dediği gibi inceden dinliyorum,

“ Bir gece sokaktayım...Üç adam gördüm köprü altında...İçkileri bitmiş, boş şişelerin yanın da, zemherinin kucağına sinmişler...çok ırak değil, yumuşak bir düşle ölecekler, atar damarları durdu duracak...Koştum, döve söve dikelttim onları...Çünkü neden, elaleme , “ Mor Fuat görmüş de es geçmiş” dedirtmemek için...Alıp getirdim otele...Geliş o geliş...Ondan önce de garibanlar barınırdı ya sen onları sayma, o babam dönemiydi.

Ben ergenken bir Mor Cemal vardı, dillerden düşmeyen. Yoksulların, kimsesizlerin koruyucusu, onlara kol kanat geren...Babamdan söz ediyorum kulağını aç gözünü de, haaa, ne diyordum, bu ulu kişinin bir adı da İçkici Cemal,di... Yemez içmez salt ispiro ile yaşardı. Ölümü de ispirotodan oldu ya...Oteldeki Garibanlarla bile küllendiler. Kendi yakmış derler, söylenti bu...Ne olursa olsun o benim babamdı...Bir başıma kalmıştım. Yumurtayı delmiş başını çıkarmış civciv gibi bakıyordum Dünyaya, şaşkındım... Kaçıp gitmek istedim buralardan...Olmadı...Döndüm geldim...İşi aldım ele...Yüküm ağırdı...Geçmişe bakıp, yananları düşündükçe hep ürpermişimdir...Ama yine de o üç garibanı alıp getirmem benim yanmamı da sağlamış oldu...Ya! Ben de yandım babam gibi. Burada olmama bakma ben de külüm, kuşlar tepinir üstümde şimdi... Yine de oteli, garibanları kollar gözlerim buradan...Sabaha dek işim bu... Gün,koyu mordan ağarmaya geçince görevim biter, çekilirim yerime...

Herkes gerinerek uyanmağa başladığın da ben yerimden gülümserim onlara. Gerinenler, kara, kırmızı gözlerini Dünyayı görsünler diye değil, kaşınmış bir yerleri olarak dürtüklerler... Yine de görmeden yürür giderler... Tek dertleri şarap ya da ispiro bulmaktır...

İspiro, şarap kadar sevdikleri bir şey daha vardır o da konuşmamak... Konuşmazlar, yine de ben kıyı köşe soruşturur öğrenirim geçmişlerini... Saymanlık, Müdürlük yapmış olanlar, yabancı dil bilenler, müzik aleti çalanla vardır içlerin de...Konuşmazlar dedim ya, sadece gözleri... Bu nedenle de dertlerini anlamak olanaksızdır...Ama ben, her şeyin ötesin de öleceklerini bile gözlerinden anlarım...Nasıl mı, kırmızıdan pembeye sonra da beyaza dönüşür gözleri...

Tam bura da son bir söz, ateşe su dökülmüş gibi gözleri kapanır, ölürler...

Bilmem anlata bildim mi?

GÜNLERİN GETİRDİKLERİ

YILMAZ ÇONGAR

Değerli şair ve yazar arkadaşım M. Güner Demiray, ülkemizin kültür sorunlarıyla o denli ilgili ki, “Günlerin Getirdikleri” adlı yapıtının daha ilk yaprağında “Acı Gerçekler” başlığı altında topladığı eğitim sorunlarımızı dile getiriyor ve ezbere dayanan, tüketici, kırtasiyeci, medrese yönetimi ile öğrencilerin yeteneklerini ve hünerlerini geliştiremediklerini, böyle sürer giderse aydınlık günlere ulaşmamızın çok zor, hatta olanak dışı olduğunu vurguluyor.

Yapıt, otuz bir adet yazı ve yirmi iki adet şiirden oluşmaktadır.

Güner Demiray, yazı devrimini de anlatır. Güzel Türkçe’imizde sesli harflerin çok olmasına karşın, o güne dek kullanılan Arap Abc’sinde sesli harf azdır, bu nedenle yıllarca değil yüzyıllarca Türk Ulusu okuma yazmada zorluk çekmiş, cehaletin bir nedeni de bu olmuştur. 9 Ağustos 1928 akşamı Cumhurbaşkanı Atatürk İstanbul Gülhane Parkı’nda Türk Ulusu’na bundan sonra Latin harfleriyle okuyup yazacaklarını muştular. 1932 Yılı’nın 12 Temmuz günü, dilimizde büyük atılımlar yapan, bizi arı Türkçe’ye kavuşturan Türk Dil Kurumu ülkemizin kültürel yaşamında yerini alır, ne yazık ki, 12 Eylül 1980 Darbesi’nin baskısı altında bu kurumun adı ve işlevi değiştirilir, özerkliği kalmaz, etkinlikleri amacından saptırılır.

Yazar, emperyalist, sömürgeci güçlerin amaçlarını açıklarken; onların, piyon olarak kullandıkları terör odakları ile bizim gibi Ortadoğu ülkelerine saldırdıklarını, bölme, parçalama, bayrağımızı yakma, Atatürk heykellerini kırma, yıkma gibi eylemlerle rant peşindeki vahşi çıkarlarına ortam hazırladıklarını anlatır. Suriye toprağında olan Ayn El Arap kentine, eski bir Alman şirketinin adı olan “Kobani” diyerek, oraya İşid’i saldırtmanın ve Kürtlerle savaştırmanın hep bu gözü doymaz finans kapital şirketlerinin oyunu olduğunu belirtir.

“Ordumuz Gözbebeğimizdir” adlı yazıda, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin, iç ve dış düşmanlarımızın korkulu rüyası, laik Türkiye Cumhuriyet’nin bağımsızlığının ve özgürlüğümüzün gerçek savunucusu olduğu, vurgulanır. Bu arada “Türk” kimliğinden bahsedilirken, M.Ö. 2000 yıllarına ait Çin tarihi kaynaklarında bu ada rastlandığı belirtilir. VI ncı Yüzyıl’da Göktürk Devleti tarih sahnesine çıkar, sonraki yüzyıllarda Avarlar, Kıpçaklar, Uzlar, Oğuzlar, Peçenekler, Kumanlar batıya göçer ve devletler kurarlar. Bugün ülkemizde halkımıza bölücü saldırılar yapılmaktadır, oysa nüfusumuzun yüzde doksanı Türkçe konuşur ve Türk kökenlidir. O halde hepimizin Irak ve Suriye cehenneminden ders alarak, Atatürk ilkeleri yolunda yürümemiz ve uyanık olmamız önerilir.

İlhan Başgöz; (Türk Halk Edebiyatı, Folkloru Araştırmacısı ve Uzmanı, Profesör, 1923 Gemerek, Sivas) Güner Demiray, bu adı duymaya başladığında yaşı on beş gibidir ve İlhan Başgöz’le anne tarafından akrabadır. Profesör, A.B.D.’de İndiana Üniversitesi’nde öğretim görevlisi iken, uzun yıllar, yazarla Anadolu Folkloru ve benzer konularda mektuplaşırlar.

Yapıtın diğer bölümünde Ahmet Hamdi Tanpınar'ın (23 Haziran 1901 İstanbul – 24 Ocak 1962 İstanbul -Yaş 61 YÇ)" Huzur" adlı romanı konu edilirken Nuran'la Mümtaz'ın aşkı anlatılır, Tanpınar, bu arada toplumsal kimliğimizi de inceler ve:

"Biz hem alaturka hem de alafrangayız. Kendi kişilik ve kimliğimiz içinde doğu ve batı senteziyiz. Hem Itri, hem Debussy, hem Dede Efendi, hem de Beethoven'iz" diyerek ekler.

Güner Demiray, yapıtında Ahmet Haşim'e de (1884 Bağdat – 4 Haziran 1933 İstanbul - Yaş 49 YÇ) yer verir, onun şiirlerini beğenir, över, düzyazılarında keskin bir gözlem gücü bulur, ona göre:

"Ahmet Haşim, melaline sığınıp teselli bulan bir şiir ermişidir İlerleyen sayfalarda Cengiz Aytmatov'u (12 Aralık.1928 Bişkek Kırgızistan-10.Haziran 2008 Nürnberg-Almanya-Yaş 79 YÇ.)okuyoruz. O, dağların oğludur, al baharlı Aladağ'dan, başı karlı Tanrı Dağları'ndan, kale duvarı gibi yükselen Altaylar'dan efsaneler ve destanlarla doğmuştur. Aytmatov, ulusallıkla evrensellik arasında bir köprü, sonsuz steplerin sesi, bir sanatçı olarak dünya uygarlığının yapıcı ustalarından biridir.

Yapıtta bu kez, yoksulluğun, kimsesizliğin acılarını yüreğinin derinliklerinde duyumsayan ve bunları yapıtlarında yansıtan bir yazarla, Talip Apaydın'la (1926 Ankara – 28 Eylül 2014 Ankara – Yaş 84 YÇ.) karşılaşırız. Çifteler Köy Enstitüsü, onu düşmüş olduğu karanlık cehalet çukurundan aydınlığa çıkarır. Okulda iş ve kitap vardır, toprağı işlerler, akli geliştirir, özgürleştirirler. Fakat, anlaşılmaz bir gariplikle, çoğunlukla köy ağalarının baskısıyla, egemen güçler Köy Enstitüleri'ni kapatmak yoluna gider, onlara "kömünist" yaftasını yakıştırırlar ve ne yazık ki,kapatırlar.

Yapıtın şiirler bölümünde ana tema, , Atatürk ve Kurtuluş Savaşı'dır:

ATATÜRK

(...)

Sevgiyi kurutanlar, barışı bozanlara / En büyük yanıtıdır Atatürk!

Dalgaları yurdumun üstünde / Bir bayraktı Atatürk!

Günlerin Getirdikleri - M.Güner Demiray - Ekinsanat Yayınevi 2017
Ankara, - 127 yaprak.

KOKU**MERTCAN KARACAN**

Öldürüyor şu apartmanın kokusu beni. Kaç defa söyledim kapıcıya, “Beyim,” diyor, “çare yok,” diyor, başka bir şey demiyor. “Giderlere falan baksan,” diyorum, “tikanmıştır belki bir yerler.” Yemin ediyor, “Bakmadığım bir delik, af edersiniz ama,kıçımınki kaldı,” deyip kıs kıs gülmeye başlıyor pezevenk! Utanmıyor da söylerken bunu. Aklıma gelse, hani unutmasam, yapıştıracağım da cevabı, unutuyorum işte. “O zaman oraya da bak,” diyeceğim de, unutuyorum.

Bu sabah da unuttuk, iyi mi! Herif bize naniğini yaptığıyla kaldı, aval aval baktık biz de. Deseydim ya, “O zaman oraya da bak,” deseydim de bozsaydım ya herifi. Nerede! Kaç yaşına geldim, bir öğrenemedim lafı gediğine oturtmayı. Aklıma hep iş işten geçince geliyor namussuz, geceleri geliyor özellikle. Sonra ne oluyor? “Ali öyle deyince keşke şöyle deseydim, Veli öyle deyince keşke böyle deseydim,” diye diye yiyip duruyorum kendimi. Altmış yıldır aynı mesele...

Şimdi inip söylesem anlamsız mı olur ki? Saat daha on bir. Bu saatte uyumaz onlar. Kapılarını çalıp dikilsem de karşısına, “O zaman oraya da bak,” deyip başka hiçbir şey söylemeden dönsem mi geri? Şaşırsın pezevenk. Anlasın hatasını. Kabaracak olursa çıkarım iki tane, gösteririm ona horozlanmayı. “Baban yaşında adamım ulan ben,” derim, iki tane daha çıkarım. Olmazsa iki tane daha... Gerekirse iki daha...

(37)

Gerçi, bu yaştan sonra mahkeme kapılarında uğraşmak var bir de. Adamı dövme-yi yiyor da gözüm, bunu yemiyor. Çıkıp da yarı yaşımda bir hâkim “Utanmadın mı bey baba?” deyiverse ne yaparım ben? Oracıkta kalpten gidiveririm vallahi. Yatmaya yatılır yoksa, o bir şey değil. Gerekirse müebbet de yenir, bir şey değil bunlar. Rezil olması yok mu, rezil olması... Kalpten git, daha iyi!

Aha, esti işte yine, başladıkoku! Ceset mi saklıyorlar apartmanda, çiğ et mi yiyorlar, anlamadım ki! Biz yaştakilerin evi ya gül suyu kokar ya hacı misî, bizimki lağımdan beter! Bir araştırmalı aslında şu ceset meselesini, soruşturmalı. Dört numaraya Suriyeliler taşındı diyorlardı, bir yoklamalı onları. Belli mi olur, eşkıya meşkıyadır adamlar, terörist merörist filandır, aile apartmanında kimse çakmaz nasıl olsa diye mezbahaya çevirmişlerdir evi. Haberlerde görmüyor muyuz? Görüyoruz. Adamlar konsolosluklara, bilmem nerelere yuvalanıyorlar böyle. Burası onların işine gelir, Dingo’nun ahırından farksız gelir onlara. Hiç belli olmaz, hiç!

Yarın bir çalayım bakayım kapılarını. Adamın gözlerinden, göz bebeklerinin o titreyişinden anlarım zaten ben. Öyle ya, halt yemiş adamın ki fazla titrer, gereksiz titrer, şıp diye eleverir kendini. “Buradayım!” diye bağırır adeta. Anlayana tabii. Anlamayana davul zurna çalarsın da az gelir. Niye? Tecrübe yoktur ki herifte. Ya tecrübesizdir, saftır ya da, çakmaz durumu. Bir de bana çalsınlar bakayım o davulla zurnayı ama. Tokmağının ağacına, sipsisinin malına kadar

(38)

söyleyiveririm. Yarın bir olsun bakayım. Adamın gözlerinden, göz bebeklerinin o titr... Allah Allah! Hayırdır inşallah bu saatte!

“Tülay’cığım, sen bakar mısın canım?”

“...” “Tülay’cığım, üstümü değiştiriyorum canım, bakabilir misin kapıya?”

“...”

“Aman Tülay! Duymuyor musun, Allah’ını seversen?”

“...”

“Tamam, tamam, ben bakarım!”

Duyar mı hiç? Duymaz ki! Yine dalmıştır dizisine, çekirdek çitliyordur. Hasbünallahü ve nimel vekil! Kim gelir ki bu saatte? Eczacı oğlana “Arada yokla bizi,” dediydim, odur kesin. İnsanlık hâli, düşer kalırız evde, kalkamayız malkamayız... Bu yaştan sonra bir yoklayanı edeni olacak insanın, olmalı. Yürekli çocukmuş ama. Aferin! Kesin odur bu saatte.

“Kim o?”

“Açar mısınız kapıyı? Polis!”

Tahmin etmiştim ben. Vallahi etmiştim! “Bu işin içinde kesin bir bit yeniği var,” demiştim. Normal bir koku değil çünkü bu. Lağıma mağıma benzemiyor. Besbelli mezbahaya çevirmişler evi, ktır ktır adam kesiyorlar. Tu, Allah kahretmesin sizi emi! Ölülerin içinde yaşıyormuşuz da haberimiz yokmuş. Uğraş dur artık karakollarda. “Bir bilgimiz yoktu,” diye debelen dur. Hasbinallah... Ne diye sokarsınız ki elin ecnebilerini siz aile apartmanına ya hu!

“Hoş geldiniz memur bey evlatlarım, buyrun.”

0

Vay alçak kapıcı, vay! Sen de geldin demek, ha! Şu memur beyler olmayacaktı ki yapıştıracaktım yüzüne cevabı. “O zaman oraya da bak,” diyecektim ki görecektin sen. Ama şu işi aydınlığa kavuşturalım da bir, o zaman uğraşacağım senle. Kıçımınki kalmışmış. Terbiyesiz herif!

“Vallahi hiç hoş gelmedik bey amca, hakkında ihbar var.”

“Görüyorsunuz, memur bey. Evin içi eşığe kadar çöp dolu. On beş yıldır kapıcılık ederim, ben böyle bir şey ne gördüm ne duydum. Çöp ev kelimesini bile daha yeni duyuyorum. Tülay teyzemiz vardı, hanımı, rahmetli oldu, o ölünce iyice kafayı üşüttü bu. Ondan sonra oldu ne olduysa. Sokakta ne kadar çöp varsa Tülay teyzenin attıkları diye hepsini eve taşıyor. Kaç kere uyardık kendisini ama, dinlemiyor efendim bizi. On sekiz daireyiz burada, kokudan oturamıyoruz evlerimizde.”

Terbiyesiz herif! Yalancılığa başladın bir de, öyle mi? Tülay teyzesi ölmüşmüş de, kafayı üşütmüşüm. Sensin be üşütük! Aklın sıra beni tımarhanelere tıktırıp marketten iki ekmek eksik taşıyacaksın, değil mi? Ben adamın gözlerinden anlarım, gözlerinden! Göz bebeklerinin o titreyişinden anlarım ben adamın ne mal olduğunu. Sen hele bir dur bakalım, dur hele sen. Şimdi bir şey söyledim de sana, hele sen bir dur. Lafı gediğine değil, seni kazığa oturtacağım ben.

“Duydun bey amca. Üstüne hırka, kaban, bir şeyler giy de... Götürmemiz gerekiyor seni.”

“Tabii, memur bey evladım, bir saniye... Tülay’ cığım, montumu verir misin canım?”

Normalleştirilen Mağduriyetler/KIYGINLIKLAR

ECEM NUR TOPLAR*

"Korktuğum şarkıları dinliyorum / Korktuğum anları yaşıyorum / Korktuğum insanları seviyorum / Korktuğum şeyleri edinmekten korkuyorum. / Artık gözlerim sadece içimde. / Başkasında değil . / Korkuyorum, Neyden korktuğumu bilmeden.../ Anılar var karabasan / Anılar var düş gibi, / Yaşanılamamışlıklar var içimden atamadığım, / Yaşanmamışlıklar köşeye sinmiş ufak, aç bir kedi. / Yağmur yağar götürürdü hepsini, / Beklemek boşunaymış yağmuru, arınmayı.../ Bir arabada açtım gözlerimi, sonsuzluğa giden yolda,/Valizimde bir kaç parça giyecek, birkaç kitap ve büyük bir kırgınlık.../ Mutlulukları ardımda bıraktım. /Yeni dalgalara hazır, denizi görür köşemde / Sadece gidiyorum. / Bir vedadan yoksun bırakmadım kimseyi / Bir "dur" diyenim de yoktu . / Olsaydı da durur muydum? / Bilinmez...

Hızla geceyi aşan otobüsün içinde başımı cama yaslamışken okuyordum bu dizeleri..Sanki içimde yoğunlaştırdıklarımı söylüyordu okuduğum dizeler. Kendimi sorgulama ötesinde dışarıdan bir gözle kendime sorular sordum yanıtlarına yetişmeye çalışarak. "Kimdim ben? Nereden gelip, nereye gidiyordum?" Yanıtları içimdeki karabasani çoğaltıyordu.

Ben bir kadınıym. Ve gidiyorum... Nereye gittiğimi bilmeden kaçıyordum. Bu değersizlikten, yoksunluktan, eğilmiş bir başa sahip kadın olmaktan kaçıyordum. Zaman kavramı artık yerinden oynamış. İnsanların tek derdi alışageldikleri olmuş. Kimse arada kalanları umursamıyor, eziyor...

Çok güzel bir yaşamım vardı. İyi bir okulu birincilikle bitirmiş, kariyerimde kısa sürede parlayan bir yıldız olmuştum, bir aile kurmuştum. Bir canavar ile aile kurduğumu bilmeden. Bir adamı çok sevmiştim. Ve bir süre geçip iyi bir ilişkimiz olduğuna karar verdiğimiz sonucuyla evlenmiştim onunla. O korkulu günlere bir adım atmıştım. İlk başta her şey güzeldi sonrası ise karanlık. Evliliğimiz üzerinden 1 ay geçmişti. Bir akşam toplantım geç bittiği için eve geç kalmıştım. O ayakta dikiliyordu, beni beklediğini anlamıştım. İçeri girip kapıyı kapadığım anda yanıma yaklaştı hızlıca. Yorgun olduğum için dinlenmemi söyleyeceğini sanıp tam " ne kadar anlayışlı" diyecekken yanağımda dayanılmaz bir acı hissettim. Acı etkisiyle yere düşmüştüm. Sonra karnımda bir acı daha hissettim. Sonra kollarımda, saçımda, yüzümde... Bir sıcaklık ve kan tadı aldım. Sonrasında da korkunç bir ses duydum. " Bir daha benden geç gelirsen seni sadece dövmekle kalmam bunu bil!" Neydi şimdi bu? Bu nasıl bir canavarlıktı da ben daha yeni görmüştüm. Dış kapının hızlıca kapanma sesini duydum. Zor bela pansuman için gerekenleri bularak aynanın karşısına geçtim. Her yerimi temizledikten sonra bir süre aynada kendime öylece baktım. Ağladığımı gördüm. Her yerim o kadar hissizleşmişti ki acıdan aynaya bakmasaydım anlamayacaktım ağladığımı. O gece sonra ne oldu anımsamıyorum. Uyumuşum. Sabah ezanıyla uyandım. Kimse yoktu o canavar gelmemişti. Kararımı verdim; ilk önce valizimi toplayacak sonra da hastaneye gidip rapor alacaktım. Oradan da polise...Bu onur kırıcı davranışları sergileyen kişiyle yaşayamazdım. Her gözümü kırptığımda film şeridi gibi akmasına dayanamazdım. Eşyalarımı valize doldurup evden çıktım. Neyse ki hafta sonuydu ve tanıdığım kimseye

gözükmeyecek, en azından kendime açıklayamadığım şeyleri başkasına açıklamak zorunda kalmayacaktım. Hastanede doktor muayene ederken o bile şaşkınlığını gizleyememişti. O bakışlar altında kalmak vücudumdaki darbelerden daha acı veriyordu. Raporu çıkardıktan sonra hemen karakola gittim. Raporumu sunup şikâyetle bulundum. Tutuklama kararı çıktı. Orada beklemek zorunda kaldım. Onu görmek zorunda kaldım. Bana olan bakışları dünle aynıydı. Arkasından ailesini görmüştüm. Annesi ve ablası gelip benimle konuşmak istediklerini söylediler. Beni tutup nazikçe dışarı çıkardılar. Temiz hava iyi gelir diye. Yakındaki bir banka oturduk. Kısa bir sessizlik oldu. Kayınvalidem olacak onun annesi sessizliği bozdu:

-Kızım zor bir gün geçirmişsiniz belli. Ama bu tür işler hemen bu raddeye getirilir mi? Siz daha yeni evlisiniz hemen ilk engelde olur mu böyle?

Ben bu sözleri duyunca ne diyeceğimi bilemedim. Ne demekti bu ya?! Daha da dehşete düşmüştüm. Sesimi yükselterek:

-Oğlunuz beni dövdü hem de öldüresiye. Üstüne üstlük tehdit etti ve yeni evli olmamız ilk engel öyle mi?

Oradan kız kardeşi de:

-E olur öyle şeyler aile arasında canım. Karısı olarak sabırlı ol, uyumlu ol, bir dediğini iki etme. Hem kimimizde olmuyor ki. Benimkinin de ayda bir tepesi atar tutamaz kendini. Erkek milleti değil mi?

Ne diyor bu insanlar. Çıldırılmışım. Bağırmaya başladım:

-Siz ne dediğinizin ayırında mısınız acaba? Bugün daha bir ay yeni olmuş eşini döven birinden bahsediyoruz, beni tehdit eden o alçaktan. Kimse kimseye böyle zarar veremez. O eş değil bir canı. Sakın bana onu saçma sapan dayanaklar verip savunmayın.

Ben böyle bağırırken onu gördüm. Serbest kalmıştı. Nasıl serbest kalabilirdi? Yanıma yaklaştı hızlıca. Bütün vücudum korkudan tir tir titriyordu. Sakin olmalıydım. Karakolun önündeyiz bana hiçbir şey yapamaz diye kendimi avutmanın bir yolunu arıyordum ama diğer yandan ise nasıl çıkmıştı aklım almıyordu. Bana doğru eğildi ve sadece benim duyabileceğim bir sesle:

-Tutuklanacağımı , tek başına beni alaşağı edebileceğini mi sandın?

Sırıttı ve devam etti:

-Sana diyebileceğim tek şey şu kaç! Seni bir daha asla göremeyeceğim bir yere kaç yoksa seni öldürmekten beter ederim, dedi. Dizlerim titriyordu. Arkasını dönüp gitti; ailesiyle ve ben yapayalnız kaldım orada. Tek yapabileceğim gitmekti. Ailemin yanına gidecektim. Bir süre orada saklanıp sonra bu ülkeyi terk edecektim. Arkama bile bakmadan şiddet mağduru bir insanı korumayan bu toplumdan kopmak gerekirdi. Bırakmak zorunda kalıyordum. Yoksa... Zaten dediği gibi yapmıştı. Öldürmekten beter ediyordu. Benim çaresizliğim, kimsenin duymayıyla büründüğüm yalnızlığım ile memleketimden ayrılacaktım. Evimi bırakacaktım. Hayatta kalmaya, yaşamaya çalışacaktım.

İşte şimdi yollardaydım. Tek başıma en ufak bir nefeste bile kalbimin dehşet ile durduğu bir ömre hapsolmuştum. Hep haberlerde gördüklerimizin bugünkü kişisi bendim. Kadına şiddetin kutsandığı bir toplumda şiddet mağduru olmuştum. Şu zamana kadar yaşayan ve mağdur olan , yaşamı yaşama kavramı dışına koyarak nefes alan birçok insan gibi...

*Ecem Nur Toplar(Lise son sınıf öğrencisi)

MERAK

HİKMET KURTER

Gördüğüm eğitim midir beni meraklı kılan yoksa doğuştan gelen bir özelliğim mi?.. Bilmiyorum.

Ben fen bilgisi öğretmeniyim. Derslerde öğrencilerimi bilime özendirmeye, yönlendirmeye, bilimi sevdirmeye çalışırım.

-Bilim, derim, merak, kuşku, deney ve gözlemden doğar. Örnek mi istiyorsunuz?.. İşte size örnek... Newton'un yaşadığı çağa kadar elma ağacının altında oturan kim bilir kaç insanın başına ağacın meyvesi düşmüştür? Ama elmanın bir çekimin etkisiyle yere düştüğünü ilk kez bulan Newton'dur. Eğer Newton merakla, kuşkuyla deneyler, gözlemler yapmamış olsaydı, yerçekimi yasasını bulan bilim insanı olarak dünya tarihine geçmeyecekti. Siz de tüm yaşamınız boyunca ilginizi çeken, merakınızı uyandıran her konuda sorular sorarak yanıtlarını bulmaya çalışın çocuklar...

Bir yaz günü otobüsle Ege'nin kıyı kasabalarından birindeki yazlığıma giderken sürücünün arkasındaki koltukta oturuyordum.

(43)

Sürücüyle muavini tatlı tatlı sohbet ediyorlardı. Bir süre sonra söyleşilerine ben de katıldım.

-Merakımdan soruyorum, dedim söz arasında. Bugüne kadar başınıza ilginç bir olay geldi mi?

-Gelmez olur mu? dedi sarışın, atletik vücutlu sürücü. Hem de çok...

-Onlardan birini benimle paylaşır mısınız?

-Olur. Neden olmasın?.. Geçen yıl yaşadığımız bir olay vardı ki ilginçin de ilginçiydi. Gene böyle bir yaz günü öğleden sonraydı. İstanbul-Eskişehir seferini yapacaktık. Dikiz aynasından baktığında muavinim Erkmen'i arka kapının önünde baştan ayağa karalara bürünmüş bir kadın yolcuyla tartışırken gördüm. Erkmen, bakın yüzüne karşı söylüyorum, soğukkanlıdır. Her duruma, her ortama uyum sağlamasını, yolculara nasıl davranılması gerektiğini bilir. Erko... Tartıştığın o kadını hatırlıyor musun?

Muavin yirmi beş yaşlarında, kara kuru, ufak tefek bir adamdı.

-Bir yıl önceyi soruyorsun Volkan Kaptan, dedi. Bunca sürede yüzlerce, binlerce yolcuyla karşılaştım. Hangi birini anımsayayım?

-Neyse, tartışma sonlanmayınca yanlarına gittim. Olan biteni öğrendim. Elli yaşlarında, karakaşlı, kara gözlü, korkunç denecek kadar iri yarı, bacakları varisli, kalın çerçeveli gözlüğü burnunda iz bırakmış

(44)

yolcumuz içinde bir hayvanın bulunduğu sepetiyle otobüse binmek istiyor, Erkmen de “Olmaz.” diyordu...

-Tamam, şimdi anımsadım o kadını, Kaptan, dedi ufak tefek muavin. Diş hekimi olduğunu söylüyordu, kocasının da savcı.

-Evet, aynen öyle. “Beni engellemeye kalkmayın. Ben diş hekimiyim, kocam da savcı. Biz sıradan insanlar değiliz.” diye bas bas bağırıyordu şişman kadın. Ben bir orta yol bulmak için sepeti bagaja, bavulların yanına koymayı önerdim. Yaşını başını almış yolcumuzun razı olmasıyla tartışma bir sabun köpüğü gibi sönüverdi. Mola yerine vardığımızda Erkmen’e, “Git bak bakalım.” dedim. “Şu kalburüstü insanların sepetteki hayvanına bir şey olmuş, olmasın?” Muavinim sepeti açıp baktığında... Neyle karşılaştın Erko?

-Bir kedi ölüsüyle.

-Erkmen bir kedi ölüsüyle karşılaştığını bana aktarınca yıldırımla vurulmuşa döndüm. “Aldık mı başımıza püsküllü belayı?” dedim kendi kendime. “Ne olacak şimdi?.. Ne yapacağız?..” Hukuktan pek anlamam, ama bir savcının kedisinin ölümüne neden olmak neresinden bakarsanız bakın bir suçtur. Eskilerin bir sözü vardır: “Davacın kadı olursa yardımcın Allah olsun.” Firmamızın Eskişehir’deki bürosuna telefon ederek başımıza geleni anlattıktan sonra, “Aman bize tez elden bir umar bulmazsanız Marmara çırası gibi yanacağız.” dedim. Aradan çok

(45)

geçmeden beni telefonla arayan firmamızın bir yetkilisi bulduğu çözüm yoluna harfiyen uymamızı istedi bizden. Ortalık iyice kararmış, Eskişehir'e varmamıza az kalmıştı. Kente on, on iki kilometre uzaklıktaki bir akaryakıt istasyonunda otobüsü park ettim. Yolculara, "Burada bir çay molası veriyoruz." diye seslendim. "Buyurun efendim, ikramımızdır. Çaylar şirketten." Cırcır böcekleri ötüyor, kurbağalar vıraklıyordu. Daha otobüsü durdurduğum an bacakları varisli yolcumuz burnumun dibine kadar sokularak, "Neden durdunuz?" diye gürledi. "Şehir ışıkları görünmüşken mola vermek de neyin nesi? Neler oluyor?" Kafamı toplayıp akla yakın bir şeyler söylemem gerekiyordu. "Şöyle ki efendim," dedim, "müşterilerimizin memnuniyetini artırmak, yapacakları yolculuklarda yine firmamızı tercih etmelerini özendirmek için yeni bir uygulamaya başladık. Arzu ederseniz, çaylarımızı birlikte içelim, hanımefendi." Aynı masaya oturduk. Çaylarımızı yudumlarken gözüm bir yandan da bizim muavindeydi. Uzaktan görünen Erkmen, "İşlem tamam." anlamında başını sallayınca, "Oh, çok şükür!" dedim içimden. "Büyük bir beladan kurtulduk. Verilmiş sadakamız varmış. Savcı ile takışmak hiç işime gelmezdi." Neşem yerine gelmişti. İşin aslı şuydu: Firmamızın yetkilileri ele geçirdikleri alaca bir kediyi akaryakıt istasyonuna getirecekler. Ben hayvansever yolcumuzu lafa tutarken Erkmen de ölü kediyi çıkarıp canlısını sepete koyacaktı. Yaklaşık on beş dakika sonra

(46)

Erkmen Eskişehir Garajında otobüsten inen yolcularımıza bavullarını, eşyalarını teslim ediyordu. Kara giysili yolcumuz da sepetini almış, birkaç adım atmıştı ki kedi miyavladı. Dehşete yakın bir şaşkınlıkla elinden sepeti atan kalın çerçeveli gözlüklü kadının yüzü sapsarı olmuştu. Çılgın bir halde, “Bu benim kedim değil.” diye haykırdı. “Ne oldu benim kedime?.. Gerçeği bilmek istiyorum. Haydi söyleyin çabuk!.. Söylemezseniz, dünyanın kaç bucak olduğunu gösteririm size. Yuvanızı yaparım.” Sepetteki kedinin öldüğünü, bizim de böyle bir çözüm yolu bulduğumuzu anlatmaya çalışsak da bize ağız açtırmıyordu. Birden hüngür hüngür ağlamaya başladı. Gözyaşları içinde, “Benim kedim ölüydü zaten.” dedi. “Onu Eskişehir’e gömmeye götürüyordum. Giyim kuşamımdan yasta olduğumu görmüyor musunuz? Eşimin de benim de emekli olmamıza az bir zaman kaldı. Emekliliğimizde Eskişehir’deki evimizde yaşamaya karar verdik. O güzelim minnoşu, kediciğimizi on iki yıl önce sokakta bulmuş, evlat edinmiştik. Olmayan çocuğumuzun sevgisini ona vermiştik. Varlığıyla on iki yıl boyunca bizim mutluluk kaynağımız oldu hep. Hayata veda ettikten sonra da evimizin bahçesinde bir köşede bizimle birlikte olduğunu bilecek, hissedecektik... Ne yaptınız siz, ne yaptınız?” Daha fazla konuşamadı. Sustu. “Hora geçer sandık.” dedim üzgünlükle. “Çok özür dileriz, çok...” Hıçkırıklara boğularak ağlaya ağlaya yanımızdan uzaklaştı, gözden kayboldu. İşte karşılaştığımız ilginç

(47)

olaylardan biri de buydu, Öğretmen Bey. Umarım, merakınızı gidermişsinizdir.

Aklımı kurcalayan bir şey daha vardı ki sormadan edemezdim.

-Beni hoş görün, ama, dedim kuşkulu bir sesle. Olayın son kısmı benim açımdan tam olarak aydınlanmadı. Ölü kediye... Ölü kediye ne oldu?

Sorumun yanıtı, her duruma uyum sağlamasını bilen, soğukkanlı Erkmen'den geldi.

-Çöpe attım.

-Ama niye?.. Toprağa gömmek varken nasıl böyle bir şey yapabildin?

-Heyecanlanmıştım. Zamanım da yoktu.

Öğrencilerime Newton'u örnek göstererek merakın önemini, değerini vurgulamaya çalışmış olsam da, merak, kimi zaman insanı işte böyle yürek burkan acı gerçeklerle de karşılaştırıyor.

YENİDEN TÜRK DİLİ DERGİSİ

Yazınımız, ekinimiz, uygarlığımız, dilimiz, için bakıma özene görevli dergi

Yeniden Türk Dili Dergisi: Dil ve yazın; şiir, öykü,
deneme, eleştiri, günlük, düşün, ekin dergisi

Kurucu İyesi, Sorumlu Müdür ve Genel Yayın Yönetmeni: Sencer Karacalıoğlu

E R İ Ş İ M Sencer Karacalıoğlu: 0 505 985 40 55

Sencerkaracalioglu2002@gmail.com

Danışma ve Yazı Kurulu:

Prof. Dr. Ömer Demircan, Okan Baba, Prof. Dr. Süreyya Ülker

Teknik Danışman : Boğaçhan Orhan Boran

Bu dergi, yabancı sözcüklerin yerine olabildiğince Türkçelerini koymayı görev bilir.

Başka bir yerde yayınlanmış yazılar dergimizde yayınlanmaz. Alınan yazı kesinlikle geri verilmez. Dergide yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarındandır.

Yeniden Türk Dili Dergisi,yayınlanan yazılara telif ücreti ödemez.

DERGİMİZ ÜCRETSİZDİR
